

Kauneuden ja seksuaalisuuden vaikutukset 1 Hen. 1–36 Valvojaenkeliä kirjassa

Helena Savander-Lehtinen
Vanhan testamentin eksegetiikan pro gradu -tutkielma
Lokakuu 2016

HELSINGIN YLIOPISTO – HELSINGFORS UNIVERSITET		
Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion Teologinen tiedekunta	Laitos – Institution Eksegetiikan laitos	
Tekijä – Författare Helena Savander-Lehtinen		
Työn nimi – Arbetets titel Kauneuden ja seksuaalisuuden vaikutukset 1 Hen. 1–36 Valvojaenkeliin kirjassa		
Oppiaine – Läroämne Vanhan testamentin eksegetiikka		
Työn laji – Arbetets art Pro gradu -tutkielma	Aika – Datum Lokakuu 2016	Sivumäärä – Sidoantal 59
Tiivistelmä – Referat <p>Kiinnostuin aluksi Vanhan testamentin Gen.6.1–6 tekstistä, jossa jumalain pojat näkevät maan kauniit tyttaret ja ihastuvat heihin. Teksti jäi kuitenkin torsoksi ja jatkoin 1 Henokin kirjan 1–36 kertomuksella, josta löysin tutkimukseeni sopivia tekstejä. Tutkin miten näissä työhöni mukaan ottamissa teksteissä esiintyy kauneus, seksuaalisuus ja millaisia ovat niiden mahdolliset seuraamukset sekä mistä nämä käsitykset tulevat. Miksi kauneus mainitaan molemmissa teksteissä? Olisivathan kirjoittajat voineet olla käyttämättä adjektiivia <i>kaunis</i> ja kirjoittaa ainoastaan, että jumalien pojat näkivät ihmisten tyttaret ja jatkaa kertomusta sitten siitä eteenpäin. Pro graduni on temaattinen, mutta olen poiminut tutkimuskysymyksen avautumiseen osia erilaisista tutkimusmenetelmistä. 1 Henok kirjan 1-16 eli Valvojaenkeliin kirjan valitut tekstit olen kääntänyt suomeksi Nickelsburgin englanninkielisestä tekstistä.</p> <p>Tekstejä tutkiessani olen ottanut huomioon sen, että tapahtumilla on myös aina taustansa. Toisen temppelin ajan yhteiskunta- ja perherakenteet sekä naisten asema taustoittavat siten myös aiheitani. Heprealaisen raamatun kirjoittaminen on tapahtunut Babyloniasta palaamisen jälkeen ja sen tekstejä on editoitu vielä toisen vuosisadan eaa. jälkeen ja näin naisen aseman tarkka rajaaminen ennen ja jälkeen Toisen temppelin ajan aikakausille on vaikeaa. Selvittelen millaisia tuon ajan yhteisön ja kulttuurin moraalikäsitteitä liittyy kauneuteen ja seksuaalisuuteen. Se, että tekstissä kerrotaan jostain naisesta, ei se tarkoita, että kaikki naiset olisivat samanlaisia. Niin antiikin kreikkalaisissa teksteissä kuin myös Raamatun teksteissä käytetään naisstereotyyppisiä kuvaamaan tiettyjä ominaisuuksia. Kauneutta on kautta aikojen ja kulttuurien käsitelty joko hyveenä tai negatiivisena ominaisuutena. Nainen on saanut ylistystä kauneutensa vuoksi jo muinaisissa kreikkalaisissa tarustoissa. Näissä tarustoissa jumalat huomasit kauniit naiset ja ottivat heidät lemmonkumppaneiksi. Näin kerrotaan myös Vartijaenkeliin kirjassa, jossa asia on esitetty ”raamatullisemmin” eli piilotellummin. Genesis 6:2 ja 1 Henokin kirja 6:1 kertovat kumpikin näissä kohdissaan, että valitut naiset olivat kauniita. Kun jumalien pojat näkevät 1 Henokin kirjassa maan tyttärien olevan erityisen kauniita, niin heissä herää halu maata heidät ja tehdä heidän kanssaan jälkeläisiä. Kauneus houkuttelee näin taivaallista väkeä ja he sortuvat erilaisiin kiellettyihin tekoihin kuolevaisten naisiin yhtymisen lisäksi. Seksuaalisuus esiintyy siten näissä tutkimissani teksteissä voimakkaasti, osin peiteltynä osin hyvinkin selkokielisesti. Kertomuksen tunnuspiirteinä ovat haluaminen, synnyttäminen, vaimoksi ottaminen, tahrautuminen, joka käsittää myös naisten epäpuhtauden ja veren ja naisten makaamisen. Naisten opettaminen käyttämään esimerkiksi kosmetiikkaa on kirjoittajan tapa kuvata negatiivisia vaikutuksia. Tarinassa on ikaikainen ajatus naisesta synnin tekijänä, vaikka nämä miehen muodon ottaneet enkelit olivat osasyllisiä tapahtuneeseen. Naisen rikkeitä ovat kaunistautuminen, vietteleminen ja seksuaalisuus, jolla hän saastuttaa miehen puvussa olevan Valvojaenkeliin ja ajaa miehen turmioon. Naisen osana kuului näiden kirjoitusten aikakausina olla hyvä neitseellinen tytär, jolle kotitalous valitsee puolison, hyvä ja ahkera puoliso, joka ei turhaan ole kauneuden perään. Hän hoitaa kotitalouden työt ja synnyttää lapset ja on kuuliainen miehelleen.</p>		
Avainsanat – Nyckelord Henok, Valvojaenkeliin, kauneus, seksuaalisuus, antiikin Kreikka, kreikkalaiset tarustot, nainen, synty, lankeemus, saastuminen, rituaalinen puhtaus		
Säilytyspaikka – Förvaringställe Helsingin yliopiston kirjasto, Keskustakampanin kirjasto, Teologia		

Sisällys

1. Johdanto	5
2. Tutkimuskysymys, tekstikohdat ja tutkimusmenetelmät.....	7
3.1. Mitä on kauneus?	8
3.1.1. Naisten kauneus muinaisissa kreikkalaisissa teksteissä	10
3.1.1. Naisten kauneus Raamatun ja muissa muinaisen Israelin ajan teksteissä	12
3.2. Seksuaalisuus	13
3.2.1. Seksuaalisuus antiikin Kreikan teksteissä	15
3.2.2. Seksuaalisuus Vanhan testamentin teksteissä	16
4. Muinaisen Kreikan naisten asema ja parisuhde	20
5.2. Miehen ja naisen liitto muinaisessa Israelissa	23
5.3. Raiskaus, haureus ja huoruus Vanhan testamentin teksteissä	26
6. Tekstikohdat, toimijat ja käännökset.....	29
6.1. Toimijat	30
6.1.1. Ihmiset ja heidän tyttärensä	30
6.1.2. Jumalan pojat.....	30
6.1.3. Jumalan poikien ja ihmisten tyttärien jälkeläiset	33
6.2. Genesis 6:1–6.....	34
5.2.1. Genesis 6:1–6 käännös	35
6.3. 1 Henokin kirja	36
6.3.1. Ensimmäinen Henokin kirjan luvut 1–36.....	38
6.2.2. Teksti ja käännös1 Hen. 6–8; 9:6–8; 19:1–2 ja 15:2–7,10	40
7 Mihin kauneus ja seksuaalisuus johtavat	44
7.1. Kauniit naiset, himo ja salaliitto 1 Hen.6:1–6:8	44
7.2 Toimintaa suunnitelman mukaisesti 1 Hen. 7:1	45
7.3. Mitä tapahtui 1 Hen. 7:2–6.....	46
7.4. Taitojen opetuksen aika ja seuraamukset 1 Hen. 8:1–4.....	47
7.5 Neljä arkkienkeliä 1 Hen. 9:6–8	49
7.6. Henok tapaa Urielin 1 Hen 9:1–2.....	49
7.7. Yhteenveto siitä, miksi tuli tuomio 1 Hen. 15:2–7,10.....	50
8. Johtopäätös	51
Lähde- ja kirjallisuusluettelo	56
Lähteet ja apuneuvot.....	56

Kirjallisuus.....56

1. Johdanto

Raamattu on ajatuksia herättävä kirja. Sen erilaiset tekstit eivät ole toistensa summia, vaan kertomuksista voi löytyä täysin irrationaalisia kohtia, jotka eivät tunnu alkavan mistään tai päättyvän mihinkään. Eräs tällainen on minikertomus Genesiksen kuudennen luvun alussa ja siitä kertomuksesta löysin aiheen pro graduuni. Genesiksen kuudennen luvun alussa todetaan, että ihmisten tyttäret olivat kauniita ja jumalien pojat huomasivat heidät. Minikertomus Gen. 6: 1–6 on hyvin outo, sillä siltä puuttuu tausta, ja sen kertomuksen keskikohta (Gen. 6: 3) on kuin jostain toisesta kertomuksesta. Kun pureudutaan tekstiin ja sen yksittäisiin sanoihin, niin kovin selvästi ei sanota muuta kuin, että ihmiskunta lisääntyy, maanpäällä on kauniita nuoria naisia, avioliittoja syntyy, ihmiskunnalle määrätään elinikä ja jälkeläisiä syntyy. Kun kertomus kerrotaan näin pelkistettynä, tekstihän vaikuttaa ymmärrettävältä! Miksi kauniit tyttäret kiehtoivat näitä olentoja ja mitä kertomuksessa haluttiin kertoa, jää epäselväksi. Kauneutta ei käsitellä Gen. 6:2 kohdan lisäksi tässä Gen. 6:1–6 minikertomuksessa tämän enempää.

Tämä tyttärien kauneudesta kerrottu kohta herätti mielenkiintoni. Lähdin hakemaan lisäselvitystä tähän lyhyeen kertomukseen ja löysin 1 Henokin kirjasta 1–36 tätä Gen. 6: 1–6 minikertomusta laajemman kertomuksen. Näin tutkimukseni lähtökohdaksi tuli 1 Henokin kirja 1–36, joka on nimeltään Valvojaenkeli kirja. Valvojaenkeli kirja on selvät linkit Tooraan ja varsinkin Genesiksen kuudenteen lukuun, mutta se sisältää lisäksi tapahtuman motiivit ja ajatukset ja näistä Genesiksen luku kuusi ei kerro.¹

Pääteemoinani ovat kauneus, seksuaalisuus ja niiden mahdolliset seuraamukset sekä mistä nämä käsitykset tulevat. Käytän työssäni termiä ”seksuaalisuus”, vaikka se terminä on tullut käyttöön vasta 1800-luvun alussa.² Sanan merkitsemisiä toimintoja on ollut kuitenkin aina. Miksi kauneus mainitaan molemmissa teksteissä? Olisivathan kirjoittajat voineet olla käyttämättä adjektiivia *kaunis* ja kirjoittaa ainoastaan, että jumalien pojat näkivät ihmisten tyttäret ja jatkaa kertomusta sitten siitä eteenpäin.

Aiheeni tutkinnassa käytän apuna Raamatun kohtia, joissa on kuvailtu erityisesti naisten kauneutta, naiseen kohdistuvaa polemiikkaa sekä muita vastaavia kohtia, joista saan tukea tutkimukseni aiheelle. Näiden tekstien avulla saan lisäselvitystä siihen, millaisen käsityksen kertomukset antavat naiskauneudesta ja,

¹ Silverman 2012, 175.

² Foucault 2013, 121.

millainen vaikutus naiskauneudella on yhteiskuntarakenteisiin tai mihin on pyritty, kun on kerrottu kauneudesta. Naisten kauneuskäsitteen laajempaan käsittelyyn tuovat lisävalaistusta myös antiikin Kreikan jumaltarustot sekä muinaisen Lähi-idän tekstit. Rajaamalla näissä teksteissä sisällön koskemaan naisten elämää ja kauneutta sekä kauniiden naisten ympärillä oleviin toimijoihin. Antiikin Kreikan jumaltarustot sekä sen ajan käsitys naisten kauneudesta ja naisista sanoittavat aluksi naiskauneutta muinaisessa maailmassa ja myös naiskauneuden aiheuttamia vaikutuksia.

Palestiinan alue ja Kreikka kuuluvat molemmat Levantin suurempaan kulttuuriseen alueeseen. Raamattu ei tosin anna paljon viitteitä siitä, kuinka yleistä kulttuurivaihtoa on ollut tällä alueella. Voidaan kuitenkin otaksua, että kanssakäymistä on ollut heprealaisten asukkaiden ja kreikkalaisten enemmän kuin raamatulliset lähteet antavat käsittää. Viitteitä kuitenkin löytyy eri teksteissä siitä, että kontakteja on ollut jo ennen Aleksanteri Suurta.³ Kreikkalaisvaikutteisen kulttuurin aikakausi alkoi 332 eaa. ja alueille tuli yhteiseksi kieleksi kreikka. Paikalliset kulttuurit säilyttivät hellenismistä huolimatta omia jumalia ja kansallisia kieliä. Kuitenkin uskonnon tulkinta sai juutalaisessa uskonnossa kreikkalaiseen filosofiaan pohjautuvia vaikutteita.⁴

Tapahtumilla on myös aina taustansa. Toisen temppelin ajan yhteiskunta- ja perherakenteet sekä naisten asema taustoittavat aiheittani. Heprealaisen raamatun kirjoittaminen on tapahtunut Babyloniasta palaamisen jälkeen ja sen tekstejä on editoitu vielä toisen vuosisadan eaa. jälkeen⁵ ja näin naisen aseman tarkka rajaaminen ennen ja jälkeen Toisen temppelin ajan aikakausille on vaikeaa. Selvittelen millaisia tuon ajan yhteisön ja kulttuurin moraalikäsitteitä liittyy kauneuteen ja seksuaalisuuteen.

Tekstejä tutkittaessa on kuitenkin otettava huomioon, että henkilöt ovat usein tyytetyjä. Se, että tekstissä kerrotaan jostain naisesta, ei se tarkoita, että kaikki naiset olisivat samanlaisia. Niin antiikin kreikkalaisissa teksteissä kuin myös Raamatun teksteissä käytetään naisstereotyyppisiä kuvaamaan tiettyjä ominaisuuksia. Sananlaskuissa on ihanteellisen vaimon ylistys (Prov. 31:10–31), jonka voidaan katsoa olevan yleistävä käsitys naisista.⁶ Antiikin aikana filosofit myös esittivät, että ei ole olemassa muuta kuin miehinen sukupuoli. Naisen

³ Hagedorn 2004, 52 – 60.

⁴ Pesonen & Valkama 2010, 30–31.

⁵ Pakkala 2015, 101–102.

⁶ Hagedorn 2004, 97–98.

ruumis on vain puutteellinen versio miehestä⁷ ja miehen ruumis oli mittapuu ihmisen ruumiille kokonaisuudessaan.⁸

2. Tutkimuskysymys, tekstikohdat ja tutkimusmenetelmät

Pääteemoinani ovat kauneus, seksuaalisuus ja niiden mahdolliset seuraamukset sekä mistä nämä käsitykset tulevat. Käytän työssäni termiä ”seksuaalisuus”, vaikka se terminä on tullut käyttöön vasta 1800-luvun alussa.⁹ Sanan merkitsemiä toimintoja on ollut kuitenkin aina. Miksi kauneus mainitaan molemmissa teksteissä? Olisivathan kirjoittajat voineet olla käyttämättä adjektiivivia *kaunis* ja kirjoittaa ainoastaan, että jumalien pojat näkivät ihmisten tyttäret ja jatkaa kertomusta sitten siitä eteenpäin.

Käyn lyhyesti lävitse Gen. 6:1–6 kohdan antamaan alustuksen 1 Henokin kirjan kertomukselle. 1 Henokin kirjan kohdalla esitän ensin sen syntytaustaa, kertomuksen toimijat ja esittelen itse kertomuksen siltä osin kuin käytän sitä työssäni. Tekstinä käytän Nickelsburgin englanninkielistä käännöstä.¹⁰ Nickelsburg on todennut, että jos 1 Henokin kirjan jokin kreikankielinen käännösteksti ei ole ollut hänen mielestään aivan tarkka, niin hän katsonut sellaista tekstiä, joka näyttäisi olleen paremmin säilynyt tekstikohta. Ne tekstit ovat olleet joko etiopian tai arameankielisiä. Useimmiten hän on myös esittänyt myös arameankieliset vivahde-erot ja joskus viitannut niihin kommentaarissa.¹¹

Pro graduni on temaattinen, mutta olen poiminut tutkimuskysymykseni avautumiseen osia erilaisista tutkimusmenetelmistä. Nickelsburg itse on kiteyttänyt oman tapansa toimia syventyessään muinaisen maailman kirjoittajien teksteihin seuraavasti:

Writers in the ancient world did not necessarily create their texts as modern scholars often prepare their learned disquisitions – moving from a thesis to a carefully articulated outline to a full-blown text. This approach from the textual data themselves bears more fruit, I believe, than reading a text through our own axiomatic, theological, literary and philosophical categories.¹²

⁷ Laqueur 1990, 10.

⁸ Laqueur 1990, 62.

⁹ Foucault 2013, 121.

¹⁰ Nickelsburg 2001.

¹¹ Nickelsburg 2001, 20.

¹² Nickelsburg 2001, 1.

1 Henokin kirjan tekstikohdat, jotka olen valinnut tutkimuskysymyksiini selvittämiseksi, ovat 1 Hen. 7:1–6; 8:1–4; 9:6–8; 19:1–2; 15:2–7,10. Näissä kohdissa kiteytyy mielestäni parhaiten tutkimusaiheeni.

3.1. Mitä on kauneus?

”Jumala katsoi kaikkea tekemäänsä ja kaikki oli hyvää” (Gen. 1:31) lauseen voidaan ajatella sisältävän, kognitiivisen, moraalisen ja esteettisen ulottuvuuden. Siten Jumalan luoma universumi on ikuisen kauneuden täydellinen taideteos.¹³ Onko kauneus vain katsojan silmissä vai voidaanko kauneudesta puhua yleisemmin? Voidaanko sanoa kauneuden olevan jotakin mikä miellyttää näköaistia?¹⁴ Kauneuden kokemus ei ole pelkästään tyydyttävää, vaan se voi olla myös turhauttavaa. Ei tyydytä sen hetkiseen hyvään oloon, vaan halutaan nähdä enemmän siitä, mitä on tulossa.¹⁵ Kauneuden herättämä mielihyvä saa ihmiset etsimään kauneutta omasta itsestään, luonnosta ja kulttuurielämän ilmiöistä.

Ihmisen silmät eivät välttämättä tunnista toisessa kulttuurissa olevaa kauneutta samalla tavalla kuin se tunnistetaan siellä. Myös eri aikakausina kauneuden ihanteet ovat saattaneet olla erilaisia. Kauneus herättää joka aikakautena jonkinlaisia reaktioita muissa ihmisissä ja sen hetkiset reaktiot eivät välity myöhempisiin aikoihin.¹⁶ Se mitä sillä hetkellä välittyy kauneudesta katsojalle, jää siihen hetkeen. Kauneuden voidaan ajatella olevan myös tuonpuoleista, jotakin mikä on ihmisen tekemisien tuolla puolen, kuten esimerkiksi totuus, puhtaus, jumalallisuus, hengellisyys eli hyvää äärimmillään.¹⁷ Poikkeuksellinen kauneus huomataan aina, sillä sitä ei voi olla näkemättä.¹⁸

On olemassa ihmisiä, jotka ovat uskomattoman kauniita kasvoiltaan. Thomas Moore kirjoittaa teoksessaan *The Soul Of the Sex*, että tällainen kauneus voi olla suuri lahja tai kamala raskaus. Hänen mielestään kauniit kasvat omaava henkilö on syntynyt ”Afrediten maailmaan” ja on opittava elämään siellä.¹⁹ Afroditeen myytti loi myös käsitteen, millainen on kaunis ihmisvartalo ja tätä ovat taidemaalarit kautta aikojen halunneet esittää töissään.²⁰

¹³ Wyschogrod 2003, 66.

¹⁴ Millbank 2003, 1.

¹⁵ Millbank 2003, 1–2.

¹⁶ Marwick 2004, 49.

¹⁷ Marwick 2004, 1.

¹⁸ Marwick 2004, 9.

¹⁹ Moore 1998, 25.

²⁰ Moore 1998, 115.

Medioissa sanaa 'kauneus' käytetään usein kuvaamaan tapausta, jossa meikkauksella, kampauksilla sekä erilaisilla kosmeettisilla keinoilla, unohtamatta kosmeettista kirurgiaa luodaan illuusio kauneudesta.²¹ Kauneus yhdistetään länsimaisessa kulttuurissa hyvyyteen, viehättävyyteen, älykkyyteen, menestymiseen ja sosiaaliseen lahjakkuuteen.²² Onko kauneudella myös kääntöpuolensa? Kauneuden vuoksi on kärsitty ja sen aikaansaamiseksi on uhrattu aikaa ja rahaa. Puhuttaessa erittäin kauniista naisesta saattaa termi *kuvankaunis* olla vain toteamus, mutta se voi kertoa myös nykyajan ulkonäkökulttuurista. Liike-elämässä kauneusarvon ympärillä pyörii suuria summia, ja kauneuden ihannointi pyörittää kosmetiikkateollisuutta, lääketieteellisuutta sekä lääketiedettä.²³ Taina Kinnusen mukaan medioituneessa ja estetisoituneessa kulttuurissa elävät ruumiit pyrkivät sulautumaan median tuottamiin ruumiin kuviin.²⁴ Nuoruus, sukupuoliuus, seksikkyyys ja onnellisuus ovat siten vain pinnan heijastumia, joiden kautta ruumiin normaalius ja ihanteellisuus määrittyvät.²⁵ Kauneuden on aina käsitetty johtavan seksuaaliseen haluun, vaikka kaikki mitä nousee seksuaalisuudesta, ei ole aina kaunista.²⁶

Kauneudesta puhutaan tänäkin päivänä ikään kuin jokin ihmisten yläpuolella oleva jumalallinen auktoriteetti olisi määritellyt, mikä tekee naisesta kauniin katsella.²⁷ Naomi Wolf kirjoittaa, että monet kauneudesta kirjoittavat ovat huomanneet kauneuden rituaalien ja uskonnollisten menojen metafyyssisen samankaltaisuuden.²⁸ Wolf jatkaa tätä ajatusta ja esittää, että kauneudesta on rakennettu uusi uskonto.²⁹ Mies luotiin Raamatun mukaan täydelliseksi Jumalan kuvaksi, kun taas naiset aloittivat elämänsä hengettömänä ”lihapalana”, taipuisana, hahmottomana, vailla auktoriteettia.³⁰

Naisten kauneus on kiinnostanut runoilijoita ja maalareita kautta aikakausien. Aikakausien tavat maalata kauniita naishahmoja vaihdellut, sillä

²¹ Marwick 2004, 3.

²² Kinnunen 2008, 311.

²³ Kinnunen 2008, 13.

²⁴ Kinnunen 2008, 316.

²⁵ Kinnunen 2008, 309.

²⁶ Marwick 2004, 11.

²⁷ Wolf 1996, 116.

²⁸ Wolf 1996, 117.

²⁹ Wolf 1996, 124.

³⁰ Wolf 1996, 125.

Heger puolestaan esittää, että luomiskertomuksessa ei ollut diskriminointia, vaan kaikki ihmiset luotiin ”Jumalan kuvaksi” (Gen. 1:27) ja he olivat samanarvoisia synnyltään. *Women in the Bible, Qumran and Early Rabbinic Literature 2014*, 39.

kauneuden standardit ovat vaihdelleet aikakausittain.³¹ Nainen on saattanut olla liian kaunis, mistä on aiheutunut selkkauksia tai nainen kauneudellaan sokaissut miehiä turmioon. Nainen on ihastuttanut kauneudellaan rakastajiaan tai tulevia aviomiehiään, kuninkaita ja jumalia. Kauneutta on saatettu käyttää myös vallan välineenä.³²

Facaultin mukaan antiikin Kreikassa vanhemmille saatettiin antaa suosituksia, miten syntyvistä lapsista tulisi kauniita. Vanhempien moraalinen ja fyysinen tila oli siten tärkeä.³³ Muinaisessa Ateenassa käytiin filosofia keskusteluita ihmisen olemassaolosta, mutta tuolloin pohdittiin myös kauneuden käsitettä. Filosofit Platon (427–347 eaa.) käy teoksessaan *Laajempi Hippias* keskustelua oppi-isänsä Sokrateen (469–399 eaa.) kanssa siitä, mitä on kauneus.³⁴ Näin myös muinaiset kreikkalaiset olivat alttiita naisten kauneuden ikuiselle houkutukselle. Lopputuloksena oli tuolloin, että kaunis nuori neito on 'kauneus'. Tosin Sokrateen mielestä Jumalan täydellistä ja kuihtumatonta kauneutta ei voi verrata ihmisen kauneuteen.³⁵

Myös nuorten miesten kauneutta ylistettiin antiikin ajan Kreikassa. Marwick kirjoittaa teoksessaan *A History of Human Beauty*, että Ateenan oikea ”pin-up” hahmo oli Ganymede niminen myyttinen mieshahmo. Ganymede oli kuolevaisista kaikkein kaunein ja hän herätti kauneudellaan himon jopa jumala Zeuksessa.³⁶

3.1.1. Naisten kauneus muinaisissa kreikkalaisissa teksteissä

Viidennen vuosisadan eaa. kreikkalaisessa taiteessa on kuvattu nuoren naisen kauneusihannetta; hoikka ja suloisa olento, jolla on pienet ja kiinteät rinnat.³⁷

Kreikan jumaltarustoissa kerrotaan, että naisten kauneus sai jumalat ihastumaan heihin ja jumalat siittivät heidän kanssaan lapsia, jotka olivat puolijumalia. Niissä tarinoissa naiset miellyttivät miehiä tai jumalia seksuaalisesti.³⁸ Jumalatar Afroditeen uskomattomasta kauneudesta kirjoitettiin homeerisessa traditiossa 700 vuosisadalla eaa..³⁹ Afrodite on taruston mukaan Zeuksen ja Okeanoksen tyttären Dionen lapsi. Sekä miehet ja jumalat kutsuivat häntä Afroditeksi, koska hän oli syntynyt vaahdosta (*aphros*). Hän oli homeerisen

³¹ Marwick 2004, 13.

³² Marwick 2004, 21, 29, 50–51.

³³ Facault 2013, 402.

³⁴ Marwick 2004, 27.

³⁵ Marwick 2004, 27–28.

³⁶ Marwick 2004, 30.

³⁷ Fantham & Foley & Kampen & Pomery & Shapiro 1994, 117.

³⁸ Hunter 2005, 23, 39.

³⁹ Tulee Homeroksen nimestä – myyttinen runoelma

tradition mukaan uskomattoman charmikas ja hänellä oli kyky saattaa kaikki miehet ja jumalat polvilleen. Hesiodos mainitsee teoksessaan *Theogony*, että Afrodite käyttää hymyään viehättämiseen, viettelyyn ja hän kietoi ympäristön pauloihinsa.⁴⁰

Naisten kauneudesta kerrotaan erityisesti Hesodoksen teoksessa *Naisten luettelo*, joka on muinaisen ajan runoteos.⁴¹ Tästä runoteoksesta ei ole tosin säilynyt yhtään kopiota, mutta se on ennallistettu antiikin ajalta säilyneiden kirjailijoiden käyttämistä lainauksista.⁴² Runoteos tai pikemminkin runo kertoo kreikkalaisen mytologian tunnetuista naishahmoista sekä jumalien ja ihmisten kanssa saaduista jälkeläisistä. Runoteoksessa toistetaan, miten naiset ovat viehkeitä ja kauniita ulkonäöltään ja erityisesti ylistetään naisten hiuksia sekä nilkkoja. Hiukset ovat pitkät, tuhkanvaaleat ja kiharaiset. Tällaisilla naisellisilla ominaisuuksilla varustetut naiset herättivät niin jumalien kuin miehen seksuaalisen kiinnostuksen. Myös pehmeistä rinnoista ja salamoivista silmistä puhutaan ihanteena.⁴³ Ylivoimaisen kauneuden vertauksena on käytetty myös vertausta jumalattariin.⁴⁴ Jumalat valitsivat vuoteisiinsa naisista niitä, jotka olivat erittäin kauniita. Tämän runoteoksen tekstissä jumalille ei ole tärkeää se, mitä naiset kykenevät tekemään, vaan naisten ulkoiset avut ovat ainoita kriteereitä. Tosin hedelmällisyyteen vihjataan, mutta ainoastaan vain silloin, kun se on yhteydessä naisten ulkonäköön.⁴⁵ Runo kulkee koko ajan eteenpäin ajatuksella, miten naisten ulkonäkö ajaa miehet ja jumalat ihastumaan heihin. Naiset näyttäytyvät kauneudessaan, ja jumalat sekä miehet yksinkertaisesti lankeavat heihin.⁴⁶

300-luvulta eaa. peräisin olevissa kreikkalaisissa teksteissä annettiin aviovaimoille tarkkoja kauneuden ohjeita, jotta hän pysyisi aviomiehensä halun kohteena. Neuvottiin, mitä aviovaimon olisi tehtävä, jotta hän ei ainoastaan näyttäisi kauniilta, vaan hän todella olisi kaunis ja hänen kauneutensa säilyisi. Eräs neuvoista oli, että vaimon todellinen kauneus toteutuu kotitalousaskareissa, jos hän hoitaa ne hyvin. Tällöin hän seisoo suorana ja kulkee huoneesta toiseen

⁴⁰ Rosenzweig 2004, 7.

⁴¹ Hunter 2005, 2.

Kirjallisuuden tutkija Rickard Janko on ajoittanut teoksen 600–700 eaa. M.L. West puolestaan vuosien 580 ja 520 eaa. välille

⁴² Hunter 2005, 2–4.

⁴³ Hunter 2005, 10.

⁴⁴ Hunter 2005, 10–11.

⁴⁵ Hunter 2005, 14.

⁴⁶ Hunter 2005, 14.

valvoen, että työt sujuvat hyvin. Siis ryhdikäs asento ja kävelytapa saavat hänet näyttämään veistokselliselta, ja toiminnat auttavat ruumiin kauneuden muodostumista ja pysymistä.⁴⁷ Kauneutta ei ole käsitelty siten aina kasvojen kauneuden kautta, vaan kauneuden käsitteitä luotiin myös muiden toimintojen kautta.

3.1.1. Naisten kauneus Raamatun ja muissa muinaisen Israelin ajan teksteissä

Raamatussa kerrottujen naisten asema on poikkeuksellinen. Naiset ovat joko ylhäisten miesten puolisoita tai jälkeläisiä tai mahdollisesti jonkun järkyttävän tapahtuman uhreja. Muinaisen Israelin tavallisista naisista ei näiden kertomusten kautta saada käsitystä. He ovat lähes näkymättömiä näissä kertomuksissa.⁴⁸

Raamatussa on kertomuksia, joissa puhutaan naisten kauneudesta. Toisinaan kauneus nähdään naisen hyveenä, mutta toisinaan kauniit naiset ja epäsiiveellinen elämä yhdistetään ja se on tuomittavaa tai kauneutta pidetään varoituksena. Kun Gen. 6: 2 kerrotaan maan tyttäristä, niin heistä sanotaan, että he olivat erityisen kauniita.

Kauneutta kuvaavat sanat ovat monesti esillä, kun kerrotaan naisista tai vaimoksi ottamisesta. Kertomuksissa esiintyy kauniita naisia, joista osaa käsitellään hyvinä aviovaimoina, mutta osaa viettelijöinä tai jopa huorina. Sananlaskujen kirjassa (Sananl. 31:10–31) on hellenistinen ihanne hyvästä vaimosta. Hän työskentelee aamusta iltaan ja tästä hyvästä hänen miehensä ansaitsee muiden miesten taholta kunnioitusta. Kauneudesta todetaan, että se katoaa kuten viehäytys.⁴⁹ Kun tuota hyvän vaimon ylistystä lukee rievien välistä, niin tärkeintä näyttäisi olevan, että vaimo oli hyvä työhminen, ja kauneus oli toissijaista. Joissakin kohdin, kuten Sananlaskuissa, kauneus saa myös negatiivisen piirteen. Sananlaskujen kirjassa (6: 25) varoitellaan myös eksymästä naisen kauneuden lumoihin. Kauneudella näyttäisi olleen monenlaista merkitystä muinaisessa Israelissa.

Genesis 6:2 ja 1 Henokin kirja 6:1 kertovat kumpikin näissä kohdissaan, että valitut naiset olivat kauniita. Kun jumalien pojat näkevät 1 Henokin kirjassa maan tyttärien olevan erityisen kauniita, niin heissä herää halu maata heidät ja tehdä heidän kanssaan jälkeläisiä. Kauneus houkuttelee näin taivaallista väkeä ja he sortuvat erilaisiin kiellettyihin tekoihin kuolevaisten naisiin yhtymisen lisäksi.

⁴⁷ Foucault 2010, 224–225.

⁴⁸ Meyers 2013, 3.

⁴⁹ Pesonen & Valkama 2010, 110–111.

Kauneudenhoidon välineinä käytettiin Raamatun tekstien mukaan hajuvoiteita (Ruut 3:3) ja ylellinen neito saattoi tuoksua nardusvoiteelle (Laul.1. 1:12). Kosmetiikkapaaleteissa, joita käytettiin kasvojen ehostuksessa, oli ehostusaineita hienonnettuna ja sekoitettuna käyttöä varten. Hennaa käytettiin ihon koristeluun ja hiusten hoitoon (Laul.1. 1:14). Myös silmissä käytettiin ehostusta. Silmät rajattiin kajalimeikillä, joka oli valmistettu mineraalin ja poltetun kasvinosan sekoituksesta. Raamatussa kerrotaan kuinka kuningatar Isebel kaunisti värillä silmänsä ja koristeli hiuksensa (2. Kun. 9:30). Hiuksia hoidettiin myös öljyllä ja naisten pitkää tukkaa ihailtiin (Laul. 1. 4:1). Jesajan kirjassa (Jes. 3:18–24) moititaan varakkaiden naisten koristautumista. Tämä kertonee, että varakkailla naisilla oli muinaisen Israelin aikaan tapana pukeutua ja koristautua erittäin ylellisesti.⁵⁰

3.2. Seksuaalisuus

Raamatun luomiskertomuksessa ihminen luodaan Jumalan kuvaksi; mieheksi ja naiseksi, joiden on yhdessä jatkettava sukua (Gen. 1:26–28; 2:7). He tulivat yhdeksi lihaksi ja alastomuudestaan huolimatta eivät tunteneet häpeää (2:24–25). Näin Raamattu kertoo ihmisen seksuaalisen elämän aloituksesta.⁵¹ Ihminen on omannut seksuaalista vetovoimaa jo ihmiskunnan alkuajasta lähtien. Phyllis A. Birdin mukaan seksuaalisuus on lahja, mutta sitä voidaan käyttää myös perversion ja hyväksikäytön välineenä.⁵²

Muinaisen Lähi-idän runojen tekstit ovat hyvin eroottissävytteisiä ja muinaisessa mytologiassa olivat jumalten ja ihmisten väliset seksuaaliset suhteet näyttävästi esillä. Jumalten ja ihmisten välisellä pyhällä avioliittorituaalilla lienee ollut tärkeä sosiaalinen tehtävä hedelmällisyyden ja vaurauden lisääntymisen tavoittelussa.⁵³ Kuitenkin voidaan sanoa, että mitä todennäköisimmin muinaisen Mesopotamian uskonrituaaleissa ei ole tapahtunut fyysistä yhdyntää. Avioliittorituaali kuvasti vain ihmisten ja jumalmailmojen läheistä yhteyttä ja sillä haluttiin taata jumalallisia siunauksia kuninkaalle ja kansalle.⁵⁴

⁵⁰ Pesonen & Valkama 2010, 84–85.

⁵¹ Heger 2014, 34.

⁵² Bird 1997, 153.

⁵³ Nissinen 2008, 201.

⁵⁴ Nissinen 2008, 201–202.

Marilyn French esittää teoksessaan *Vallan tuolla puolen* mielenkiintoisen ajatuksen: ”Pandoran avaama lipas saattaa olla sukupuolisuuden vertauskuva: näin ollen sukupuoliyhteys altistaa miehet Pandoran lippaan kirouksille”.⁵⁵

Sukupuolikäyttäytyminen 300-luvun Kreikassa pohjautui moraalifilosofiaan. Se ei perustellut kieltoja, joten tilanne saattoi olla paradoksaalista ”vapaan” miehen sukupuolisuhteissa. Kreikkalaiset harjoittivat ja hyväksyivät ja arvostivat miesten ja poikien välisiä suhteita, mutta heidän filosofiansa rakensivat tässä asiassa pidättyvyyden moraalia.⁵⁶ Naisia tämä filosofia ei koskenut, sillä naisen sukupuolielämä rajoittui vain avioliittoon ja silloinkin sen tarkoituksena oli vain lisääntyminen.⁵⁷ Mies haki sukupuolisuhteen nautinnot avioliiton ulkopuolelta ja näin aviosuhteen arvoa ei yhdistetty nautinnon voimakkuuteen.⁵⁸ Sukupuolintuntojen hillintä (*sōfrosynē*) oli miehille tärkeää.⁵⁹

Myös ruumiin toiminnot olivat jo 300-luvulla eaa. klassisen kreikkalaisen kulttuurin filosofeilla ja lääkäreillä oli työn alla, mutta myös sukupuolentoiminnot olivat suuresti mietinnän alla. Sukupuolitoiminnot tuntuivat askarruttaneen heitä suuresti.⁶⁰ Varsinkin naisen anatomia ja sen toiminnot askarruttivat niin Aristotelesta kuin muitakin filosofeja ja lääkäreitä ja useita teoksia kirjoitettiin näistä toiminnoista.⁶¹

Seksuaalisuus on myös jotakin, mitä ei voida pelkästään ruumiillistaa. Seksuaalisuus on käsitteenä laaja ja sen alle ja ympärille kietoutuvat seksi ja rakkaus kaikissa muodoissaan. Usein käsitetään seksuaalisuus hyvin kapeanalaisesti. Teemu Ratisen mukaan on kysymys myös yhteisöllisestä ilmiöstä. Tällöin yksilön nautintoelämää säätelevät erilaiset normit ja rajoitteet.⁶² Seksuaalisuus käsittää kuitenkin paljon enemmän, sillä siihen kuuluu käyttäytymisemme, ajatuksemme ja tunteemme.⁶³ Konstruktivistisen näkökulman mukaan tapa ymmärtää seksuaalisuuden monimuotoisuutta on ikään kuin kulttuurin tarjoama linssi, jonka läpi hahmotetaan ihmisruumiiseen sisältyvää kykyä kokea nautintoa.⁶⁴ Seksuaalisuuteen sisältyy myös valtakäsitteitä, sillä ihmisen kehittyessä seksuaalisena olentona hän joutuu ulkopuolelta tulevan

⁵⁵ French 1986, 133.

⁵⁶ Foucault 2010, 182.

⁵⁷ Foucault 2010, 212.

⁵⁸ Foucault 2010, 212.

⁵⁹ Foucault 2010, 230.

⁶⁰ Foucault 2010, 127.

⁶¹ Shapiro & Pomeroy & Foley 1994, 184–194.

⁶² Ratinen 2015, 14.

⁶³ Ratinen 2015, 14.

⁶⁴ Ratinen 2015, 15.

määrittelyn alaiseksi. Mikä on hyväksyttävää tai torjuttavaa seksuaalisuutta, on muiden normittamaa.⁶⁵

3.2.1. Seksuaalisuus antiikin Kreikan teksteissä

Nykyaikana ei pystytä tarkalleen tietämään ja rekonstruoimaan, minkälaisia seksuaalisia tapoja oli vallalla muinaisessa maailmassa, mutta voidaan tutkia millaisia olivat asenteet seksuaalisuutta ja seksiä kohtaan. Tosin tässäkin tapauksessa joudutaan tyytymään vain siihen mitä tekstit kertovat tai jättävät kertomatta. Kirjaimellinen tekstin kääntäminen saattaa auttaa pääsemään käsiksi tekstin merkitykseen, mutta silloinkin on otettava huomioon, että sanomaan saattaa sisältyä myös metaforista materiaalia.⁶⁶

Antiikin ajan myyttisiä sankarikuvauksia ja jumalien rakkaussuhteita on käsitelty vuosisatoja ainoastaan miehisestä näkökulmasta. Nykyaikana näitä runoelmia on konkretisoitu ja tuotu esiin, mikä oli naisen asema näissä.⁶⁷ Thorsten Krüger esittää teoksessaan *Die Liebesverhältnisse der olympischen Götter mit sterblichen Frauen*, että näillä jumalien makaamien naisten asema oli huono. He tulivat suhteesta raskaaksi ja saivat lapsen, mutta heillä ei ollut aviomiestä. Myöskään nainen ei koskaan ollut se viettelijä, vaan hän joutui aina jumalan hetkellisten himojen uhriksi.⁶⁸

”Seksuaalisuus” ei ollut antiikin Kreikassa terminä tunnettu käsite. Kreikkalaiset käyttivät seksuaalisuutta kuvaillessaan laajaa ja täsmällistä tekoa tarkoittavaa sanavarastoa. Ne sisälsivät toiminnot, joita nykyaikana kutsutaan sukupuolisuhteiksi, sukupuoliyhteyksiksi tai sukupuoliseksi kanssakäymiseksi.⁶⁹ Kuitenkin erilaiset halut ja nautinnot kuuluivat kreikkalaiseen elämään.

Kreikkalaiset käyttivät substantiivisesti käytettyä adjektiivia *ta afrodisia*, jonka Foucault on käsittänyt tarkoittavan ”rakkauden asioita” tai rakkauden nautintoja”. Hän kuitenkin toteaa, että nykyaikana ei ole käsitettä, joka yhdistäisi kokonaisuuden täysin samoin kuin *afrodisia* tekee.⁷⁰ Nautintojen vetovoima ja heittäytymiseen ajavan halun voimakkuus muodostivat varsinaisten *afrodisia*-aktien kanssa yhden kokonaisuuden. Kuitenkaan kreikkalaiset eivät tuntuneet pohtivan sukupuolikäyttäytymisen moraalissa itse aktia sen eri muodoissaan. Tärkeintä oli kysyä, mikä on se voima, joka saa ihmisen ”nautintojen ja halujen

⁶⁵ Ratinen 2015, 25.

⁶⁶ Uro 2013, 135.

⁶⁷ Krüger 2006, 12.

⁶⁸ Krüger 2006, 13.

⁶⁹ Foucault 2010, 142.

⁷⁰ Foucault 2010, 142.

vietäväksi”.⁷¹ Antiikin kreikkalainen moraaliajattelu suuntautui enemmän ensisijaisesti ”minä käytäntöihin” kuin käytöksen kodifointiin tai sallitun ja kielletyn täsmälliseen määrittelyyn.⁷² *Afrodisiasta* tuli kuitenkin moraalisen huolenpidon kohde.⁷³ Kuitenkaan kreikkalaisilta ei löydy minkäänlaisia taulukoita, joissa annettaisiin määritelmät sallituille, luvallisille ja normaaleille akteille ja joissa kuvailtaisiin myös kiellettyjä eleitä tai toimintoja.⁷⁴

Antiikin Ateenassa oli myös prostituoituja ja monet heistä yrittivät esiintyä, kunniallisina naisina harrastaen kutomista ja kehräämistä.⁷⁵ Prostituoitujen olivat eriarvoisissa asemissa. *Heratai* eli naispuoliset kumppanit olivat sosiaalisesti korkeimmalla tasolla näistä ammattimaisista seksin tarjoajista. He olivat hyväkuntoisia ja hallitsivat monenlaisia taiteen lajeja. *Pornai* eli vuokrattavat naiset olivat sosiaalisesti kaikkein alimmalla tasolla. Jotkut naisista olivat vierasmaalaisia vapaita naisia tai vakituisesti asuvia vierasmaalaisia tai naisia, jotka eivät olleet kansalaisia, mutta maksoivat veroja sekä osa naisista oli orjia. Nämä prostituoitujen saattoivat sitten viihdyttää miehiä eräänlaisissa symposiumeissa tai miesten juomajuhlissa ja joita pidettiin kunniallisten talojen miesten puolella tai suosijan vuokraamissa taloissa tai heidän omista asunnoissaan.⁷⁶

3.2.2. Seksuaalisuus Vanhan testamentin teksteissä

Eevan eli naisen seksuaalisesta elämästä kerronta alkaa Eden kertomuksella Vanhassa testamentissa.⁷⁷ Tai oikeammin Eeva nimenä mainitaan vasta kun pariskunta karkotetaan paratiisista (Gen. 3:20). Naiselle annetaan nimi *hawwah*, Eeva, joka tarkoittaa elämänantajaa.⁷⁸ Edenin pariskunta tuntevat toisiinsa kiintymystä ja se liittyy heidät yhteen.⁷⁹

Naimattomien ja naimisissa olevien ihmisten välisistä kielletyistä seksuaalisista suhteista saadaan jonkinlaista käsitystä, kun tutkitaan Leviticuksen lakitekstejä. Niissä teksteissä käsitellään seksuaalista kanssakäymistä miehen ja naisen tai miehen ja miehen välillä sekä lähisukulaisten kanssa ja millaisia rangaistuksia seuraa näistä vääristä teoista. Ihmisenä olo aiheutti myös aikoja,

⁷¹ Foucault 2010, 147.

⁷² Foucault 2010, 140.

⁷³ Foucault 2010, 143.

⁷⁴ Foucault 2010, 144.

⁷⁵ Shapiro & Pomeroy & Foley 1994, 115.

⁷⁶ Shapiro & Pomeroy & Foley 1994, 116.

⁷⁷ Meyers 2013, 59–60.

⁷⁸ Meyers 2013, 83.

⁷⁹ Nissinen 2013, 199.

jolloin oltiin saastaisia. Siinä ei kuitenkaan ollut kysymys synnistä tai syyllisyydestä. Naiset olivat saastaisia tai epäpuhtaita kuukautisten aikaan (Lev. 15: 19–24), kuten myös synnytyksen jälkeen. Se kesti viikon pojan jälkeen, mutta tytön jälkeen aika piteni kahdeksi viikoksi (Lev.12.:2, 4).⁸⁰ Myös miehillä oli oma ruumiintointonsa epäpuhtaus. Siemensyöksyn jälkeen, tapahtui se sitten nukkuessa, yhdynnässä tai masturbaatiossa, mies oli epäpuhdas (Lev. 15:16–17; Deut. 23:10–11). Yhdynnän jälkeen piti niin miehen kuin naisen kylpeä vedessä ja kuitenkin he tulivat puhtaksi vasta auringon laskun jälkeen (Lev. 15:18). Kuukautisten veri tai siemensyöksyn neste eivät itsessään sisältäneet mitään pahaa tai pahuutta.⁸¹ Kieltojen muodoissa olevat käskyt ovat olleet luonnollisesti ihanteita kanssakäymiselle, mutta miten niitä noudatettiin tuolloin, siitä ei ole varmuutta.

Myös temppeliin meno vaati omat puhtausmenonsa. Miesten piti pidättäytyä sitä ennen ja olla menemättä lähellekään naista (2. Moos. 19:14–15), sillä se saattoi laukaista miehen halun yhdyntään ja siten mies tulisi epäpuhtaaksi.⁸²

Raamatusta löytyy vertauskuvallisia viittauksia Jahven ja Israelin väliseen avioliittoon ja esimerkiksi Malakia 2:11 kerrotaan, että Juuda oli ollut uskonon sekä iljettäviä tekoja on tehty Israelissa ja Jerusalemissa. Lisäksi Juudan miehet olivat ottaneet vaimoikseen vieraan jumalan palvelijoita.⁸³ Ex. 34:16 ilmoittaa mitä seuraa, jos pojalle otetaan vaimo vieraasta heimosta: ”Jos otat pojillesi vaimoiksi heidän tyttäriään, jotka palvovat jumaliaan irstain menoin, nämä viettelevät poikasi samoihin palvontamenoihin”.⁸⁴ Nainen koetaan tässä taas kerran viettelijäksi ja uhaksi.

Vanhimpia kuvauksia Raamatussa esiintyvistä jumalan ja ihmisen välisistä suhteista löytyy Hoosean kirjasta (Hoos. 2:4–15). Siinä esitetään ihmisiä Jumalan vaimona, joka on etsinyt muita ”rakastajia” ja saa siksi rangaistuksen väärin suunnatusta seksuaalisuudestaan.⁸⁵ Naisen seksuaalisuus kuului siten suunnata vain ja ainoastaan aviomiehelle, joten aviomiehen omistuksessa ei ollut vain fyysinen nainen, vaan myös naisen seksuaalisuus.⁸⁶ Naisella ei ole puhe- eikä päätösvaltaa sukupuolielämänsä suhteen, vaikka hän itse kantaa vastuun

⁸⁰ Loader 2013, 75.

⁸¹ Loader 2013, 76.

⁸² Loader 2013, 93.

⁸³ Nissinen 2008, 259.

⁸⁴ Loader 2013, 81.

⁸⁵ Nissinen 2008, 283

⁸⁶ Perdue 1997, 184.

sukupuolielämästään.⁸⁷ Leskien ja muuten naimattomien naisten sukupuolielämästä ei kerrota. Kerrotaan kyllä, että heidätkin tulisi saattaa miehen alaisuuteen.⁸⁸

Myös fyysisistä suhteista kerrotaan Raamatussa, tosin asioista puhutaan osin kiertoilmauksin ja osin eroottisin tekstein. Ruutin kirjassa on kohta, jossa Ruut hiipii Boas nimisen miehen luo ja kohottaa miehen peitettä jalkopäästä ja jää makaamaan jalkopäähän (Ruut 3:7). Tämä jalkojen paljastaminen on kiertoilmaisu miehen sukupuolielimille⁸⁹, joten kohta kertoo peiteltysti tapahtuneesta seksuaalisesta toiminnasta. Aikalaisille tämä on ollut varmaankin täysin ymmärrettävä yhdyntätapahtuma.

Vanhassa testamentissa ei pelkästään kerrota kielletyistä seksuaalisista teoista vaan myös rakkaudesta ja rakastumisista. Myös rakastuvia ja rakastavia miehiä löytyy Vanhasta testamentista useita.⁹⁰ Laulujen laulussa kerrotaan rakkaussuhteesta, ja se on ainoa kirjallinen todiste seksistä muinaisessa juutalaisessa kirjallisuudessa. Teksti on luultavammin alkuperältään vanhempaa perua, mutta sitä on editoitu Toisen temppelin ajalla. Siihen viittaavat arameankieliset ilmaisut sekä persialainen lainasana *pardes* (Laul.1. 4:13).⁹¹ Päähenkilönä tekstissä on nuori neito nimeltään Sulamit, joka jahtaa estoitta rakastaan. Kumpikaan heistä ei ole naimissa, vaan teksti on kertomusta estottomasta rakastelun halusta.⁹² Eroottinen parisuhde kertoo myös molempien kuulumista toisilleen: nainen kuuluu miehelle ja mies naiselle.⁹³ Myös avioliitossa tapahtuvasta rakastelusta kerrotaan riemukkaasti Sanalaskuissa 5: 18–19.⁹⁴

”Olkoon sinun lähteesi siunattu, iloitse vaimosta, jonka nuorena sait, rakkaasta peurasta, suloisesta kauriistasi. Olkoot hänen rintansa ilosi vuodesta vuoteen, hänen rakkautensa elämäsi riemu ja hurmio.”

Raiskaus ei ole myöskään vierasta näissä teksteissä. Raiskaukseen etsitään syyllistä ja tuomio tuli sen mukaan, missä se tapahtui ja huusiko raiskauksen kohde apua. Jos raiskaus kaupungissa ja naimisissa oleva nainen ei huuda apua, niin tämän naisen katsottiin hyväksyneen yhdynnän. Mutta jos sama tapahtui

⁸⁷ Nissinen 2013, 199.

⁸⁸ Nissinen 2013, 199.

⁸⁹ Collins 1997, 107.

⁹⁰ Nissinen 2013, 199.

⁹¹ Collins 1997, 136.

⁹² Collins 1997, 136.

⁹³ Carr & Conway 2008, 281.

⁹⁴ Collins 1997, 137.

maaseudulla, niin ajateltiin, ettei siellä välttämättä kukaan ollut kuulemassa hänen avun huutoaan ja näin häntä ei voitu syyttää (Deut. 22:23–27).⁹⁵ Nähtävästi raiskauksen mahdollisuus on huomioitu siten, että huutamalla apua nainen olisi voinut osoittaa teon väkivaltaisuuden, sillä lainlaatija oletti, että kukaan ei voisi olla kuulematta avunhuutoja tiheästi asutuissa muinaisen Lähi-idän kaupungeissa.⁹⁶

Raamatun teksteissä mainitaan sivuvaimot (2. Sam. 5:13). Heitä voitaneen kutsua myös jalkavaimoiksi. Tyttäret saatiin myydä velkaorjuuteen, jolloin heidän toimenkuvaansa saattoi kuulua myös omistajan seksuaalisten tarpeiden tyydyttäminen. He eivät olleet vaimon asemassa, sillä suhde ei päättynyt avioeroon, vaan joko myytiin tai vapautukseen.⁹⁷ Myös vapaa nainen saattoi olla jalkavaimo (Tuom. 19). Häntä kutsuttiin *pilegeš* (1. Moos. 22:24), joka tulee kreikan sanasta *pallax* tyttö.⁹⁸ Vapaiden jalkavaimojen laillisesta statuksesta tiedetään kuitenkin hyvin vähän.⁹⁹ Sanalla 'rakastajatar' voitaneen kuvata näiden vapaiden naisten asemaa jalkavaimoina. Vanhan testamentin mukaan laajennetun perheen ulkopuolella eläviä vapaita naisia kuitenkin ei pitäisi olla olemassa. Ainoastaan prostituoidut kuuluisivat näihin vapaisiin naisiin.¹⁰⁰

Hammurabin lain 110 pykälä kertoo, millainen on prostituoidun asema. Se säättää kuoleman prostituoidulle (*nadītu*), joka menee tavernaan. *Nadītu* oli orja, joka kuului ”temppeleiprostituoituihin”, ja joiden tehtävät tapahtuivat tietyssä paikassa.¹⁰¹ Rahabin kertomus (Joosua 2:1–24) antaa käsityksen porton asemasta muinaisessa Israelissa. Hän eli kaupungin ulkopuolella, mistä löytyivät yleensä muinaisten kaupunkien syrjäytyneiden ryhmät. Porton talo sijaitsi muurien kupeessa, minne matkustavien miesten oli helppo löytää. Kertomuksessa merkkinä oleva punainen nauha saattoi kertoa silloisen ajan punaisten lyhtyjen alueesta.¹⁰²

Useat tekstit kertovat prostituoiduista tai moraaliltaan kevytkenkäisistä naisista, joilla on aktiivinen rooli miesten viettelemisessä. Sananlaskuista löytyy tunnettu esimerkki siitä, miten viettelijättärestä tulee typeryyteen kutsumisen symboli. Tällä voidaan ymmärtää lankeamista väärään seksuaaliseen tekoon

⁹⁵ Westbrook & Wells 2009, 45.

⁹⁶ Collins 1997, 104.

⁹⁷ Westbrook & Wells 2009, 64.

⁹⁸ Westbrook & Wells 2009, 65.

⁹⁹ Westbrook & Wells 2009, 65.

¹⁰⁰ Nissinen 2013, 199.

¹⁰¹ Bird 199, 211.

¹⁰² Bird 1997, 213.

(Sananl. 2:16–19).¹⁰³ Tämä huora kulkee kaduilla, kortteleissa ja kadunkulmissa sekä yleisillä paikoilla. Hän on pukeutunut kuin prostituoitu, hän tarttuu kiinni ohikulkijoihin ja suutelee heitä ja houkuttelee heitä yöksi rakastelemaan kanssaan sillä aikaa kun hänen miehensä on poissa (Sananl. 7:6–27). Loaderin mielestä kreikkalainen käänнос samaistaa tämän naisen enemmän kuin selvästi prostituoiduksi.¹⁰⁴

Voidaan ajatella, että haureuteen ja huoruuteen johtavat syyt olivat muinaisessa Israelissa yhtä vaihtelevia kuin ne ovat olleet muuallakin ihmiskunnan historiassa. Miten hyvin Raamatun kertomukset peilaavat aikakausien todellisuutta, on kuitenkin epäselvää. Lait ja viisaukskirjallisuus eivät välttämättä kerro, millainen rooli oli seksuaalisuudella juutalaisissa yhteisöissä.¹⁰⁵

4. Muinaisen Kreikan naisten asema ja parisuhde

Antiikin kreikkalaisissa tarustoissa käsitellään naisen asemaa moni tavoin.

Olympoksen jumalien lemmiskelyt kuolevaisten naisten kanssa olivat antiikin ajasta lähtien suosittuja aiheita kirjallisuudessa.¹⁰⁶ Seitsemänneltä vuosisadalta eaa. peräisin olevista runon osissa kerrotaan miten nuoret naiset valmistuvat avioliittoon ja äitiyteen. He harjoittivat tanssia, laulamista ja uskonnollisia asioita.¹⁰⁷ Homeerinen nainen vaimona esitettiin sen ajan runoissa taloudesta huolehtivana. Hän kutoi ja valvoi orjien sekä tilojen toimintaa. Näin vaimon toiminnat mahdollistivat aviomiehen poissaolon, kun aviomies oli armeijan tai diplomaatin tehtävissä.¹⁰⁸ Homeeriset runot ja varhainen aristokraattinen lyriikka korostavat naisten tärkeyttä vaimoina ja äiteinä. Heidän kauneuttaan, taitojaan älykkyyttään ylistetään.¹⁰⁹

Mutta runoudessa on myös toisenlaista kuvausta. Kertomuksissa saatettiin kuvata jopa aristokraattiset naiset ja jumalattaret pesemässä pyykkiä, kehräämässä ja kutomassa.¹¹⁰ Ateenassa naisten asema ei ollut erityisen hyvä neljännellä vuosisadalla eaa. ja tästä kertoo Aristoteleen mielipide naisesta: ”naissielun harkitseva puoli on impotentti ja kaipaa ohjausta”.¹¹¹

¹⁰³ Loader 2013, 116.

¹⁰⁴ Loader 2013, 116.

¹⁰⁵ Collins 1997, 140.

¹⁰⁶ Krüger 2006, 5.

¹⁰⁷ Shapiro & Pomeroy & Foley 1994, 13.

¹⁰⁸ Shapiro & Pomeroy & Foley 1994, 33.

¹⁰⁹ Shapiro & Pomeroy & Foley 1994, 39.

¹¹⁰ French 1986, 175.

¹¹¹ French 1986, 178.

Hesiodoksen kahdessa runossa esitetään, että ensimmäinen nainen luotiin rangaistukseksi tietyille ihmismiesten ryhmälle. Luotiin nainen, jonka viettelevä kauneus peitti hänen epäluotettavuutensa, ahneutensa ja hyödyttömyytensä. Vaimo saattoi näännyttää miehen seksuaalisuudellaan ja aiheuttaa siten miehen ennenaikaisen vanhentumisen. Runon mukaan nainen ottaa osansa maanviljelyksen tuotoksesta ilman omaa panostaan. Tässä on suuri ero muuhun sen ajan runouteen. Vaimo ei osallistu talouden hoitoon, ei tee ruokaa eikä kudo. Nyt vaimo on ainoastaan tarpeellinen pahe, koska ilman häntä mies ei voi saada jälkeläistä eli poikaa, joka perii isän omaisuuden.¹¹²

Antiikin Ateenassa naisia aviovaimoina yhdisti juridinen ja yhteiskunnallinen asema. He olivat miehensä vallassa ja heidän velvollisuutenaan oli perillisten antaminen miehelle.¹¹³ Kuitenkaan miehen ei tarvinnut rajoittaa sukupuolisuhteitaan vain lailliseen vaimoonsa.¹¹⁴ Naimisissa olevan tai naimattoman miehen oli kuitenkin kunnioitettava naimisissa olevaa naista tai vielä isänsä vallassa olevaa nuorta neitosta. Nainen kuului tällöin toisen miehen valtaan, ja näin esteenä ei ollut miehen oma asema vaan naisen tai neidon asema. Siis miehen rikkomus suuntautuikin mieheen, jonka vallassa nainen oli ja siksi miestä ateenalaisena rangaistiin vähemmän ankarasti, jos hän tuli raiskanneeksi naisen himonsa riivaamana eikä suunnitelmallisen viettelyn perusteella. Raiskaaja siis kajosi vain naisen ruumiiseen, mutta viettelijä kajosi aviomiehen valtaan. Naimissa oleva miehellä saattoi olla rakastajattaria, hän saattoi vieraila ilotyttöjen luona, hän saattoi rakastaa poikaa ja hän saattoi käyttää omia kotitaloonsa kuuluvia mies- ja naispuolisia orjiakin.¹¹⁵ Avioliitto ei siten sitonut aviomiehen sukupuolisuutta. Naisten sukupuolielämän oli sen sijaan rajoitettava aviosuhteeseen ja aviomiehen tuli olla naisen ainoa sukupuolikumppani.¹¹⁶

Tytöt naitettiin yleensä noin viidentoista ikäisenä ja aviomiehet saattoivat usein olla kaksi kertaa vanhempia, niin aviosuhde oli tällöin samalla kasvatussuhde ja käyttäytymisen suhde. Vastuu oli miehen, että vaimo oppi talon emäntänä *oikoksen* johtamisen ja hallitsemisen. *Oikos* määrätti kokonaisen toimintakentän, johon liittyi tietty elämäntyyli ja eettinen järjestys. Siihen kuuluivat talon lisäksi pellot ja muu omaisuus, sijaitti se sitten missä hyvänsä.¹¹⁷

¹¹² Shapiro & Pomeroy & Foley 1994, 39.

¹¹³ Foucault 2010, 212.

¹¹⁴ Foucault 2012, 213.

¹¹⁵ Foucault 2010, 213.

¹¹⁶ Foucault 2010, 212.

¹¹⁷ Foucault 2010, 218–219.

5.1. Raamatun ajan Israelin yhteiskuntarakenne ja naisen asema siinä

Heprealainen raamattu ilmentää monella tapaa patriallisesti porrastettua yhteiskuntarakennetta. Nissisen mukaan kielenkäyttö paljastaa Israelin olleen hyvin patriarkaalisena.¹¹⁸ Heprealaisessa raamatussa esiintyvät naisviittaukset tulee käsittää johtuvan muinaisen Israelin yhteiskuntajärjestyksestä sekä sen perhekeskeisestä talousjärjestelmästä.¹¹⁹ Eksiilin jälkeen teksteissä näkyy muutos yksittäisen talouden asemaan, sillä entinen ilmaus 'isän talo' muuttui 'isien taloksi'.¹²⁰ Yhteiskunta muodostui perhekunnista eli talouksista, joissa valta oli vanhimmalla miespuolisella jäsenellä. Perhekunnan pääksi eli patriarkaksi valittiin vanhin mies, joka oli syntynyt suoraan alenevassa miespolvessa.¹²¹ Hänen toimivaltansa oli laaja. Hän päätti taloudellisista asioista ja järjesti perhekuntansa jäsenten avioliitot.¹²² Hän hoiti myös orjien ostot tai myynnit, mutta ei ainoastaan orjien, vaan vaikeiden taloudellisten aikojen sattuessa kohdalle, myös muita perhekunnan lapsia saatettiin myydä. Perhekunnan pojat ja heidän perheensä pysyivät patriarkan vallan alaisina kuolemaansa asti.¹²³ Perheenpään vastuulla oli kaikkien perheenjäsentensä elämän valvonta, sillä kaikki loukkaukset, jotka kohdistuivat heihin, kohdistuivat myös koko laajennettuun perheeseen. Samaten myös heidän tuottamansa häpeä lankesi koskemaan koko perhettä.¹²⁴

Pentateukin mukaan naisen asioista päättivät hänen miespuoliset sukulaisensa, jolloin tämä hallintavalta heijastui siten myös naisen seksuaalisuuteen.¹²⁵ Naisten rooli taloudessa oli olla isoäiti, äiti, tytär tai vaimo, sisar, täti, veljen tai siskon tytär ja he kaikki olivat koko elämänsä ajan jonkun perhekunnan miespuolisen päättäjän alaisia. Tyttäret kasvatettiin siihen, että he jonakin päivänä jättävät oman perheensä ja liittyvät miehensä perheeseen, osallistuvat sen talouden tehtäviin ja saavat lapsia.¹²⁶

¹¹⁸ Nissinen 2013, 193.

¹¹⁹ Bird 1997, 53.

¹²⁰ Collins 1997, 105.

¹²¹ Perdue 1997, 180.

¹²² Nissinen 2023, 194.

¹²³ Perdue 1997, 180.

¹²⁴ Nissinen 2013, 193.

¹²⁵ Nissinen 2013, 191.

¹²⁶ Perdue 1997, 180–181.

5.2. Miehen ja naisen liitto muinaisessa Israelissa

Vanhan testamentin Gen. 2:24 'mies liittyy vaimoonsa, niin että he tulevat yhdeksi lihaksi' on ensimmäinen Raamatun kuvaus miehen ja naisen suhteesta. Jumala siunaa ja määrää ensiksi ihmiset lisääntymään (Gen. 1:28) ja sitten Jumala arvioi tekemänsä erittäin hyväksi.¹²⁷ Kun tekstiä luetaan eteenpäin, niin kohdassa Gen. 3:16 Jahve kertoo millainen Eevan ja Aatamin suhde tulee olemaan. Tämän kohdan mukaan Eeva tulee tuntemaan halua mieheensä ja tämä pitää häntä vallassaan. Raamatun alussa kerrotaan Aatamin ja Eevan liitosta, vaikka liitto tai avioliitto sanaa ei Genesiksen tekstissä mainita, sillä Raamatun alkukielissä ei ole nykyajan kulttuurin käyttämää 'avioliitto' sanaa.¹²⁸

Raamatun tekstit antavat käsityksen, että muinaiset israelilaiset ajattelivat miehen ja naisen välisen liiton olevan Jumalan asettama (Gen. 2:8–25). Miehen ja naisen yhteenliittymä ei ole ensisijaisesti parisuhde, eikä se vastaa länsimaista ydinperheen tapaista yksikköä. Avioliitto sanalle ei löydy vastinetta Vanhan testamentin hepreassa ja hepreankielinen sana *bajit* tarkoittaa taloa eli perhekuntaa.¹²⁹ Avioliitosta puhuttaessa ei teksteissä puhuta *naimisiin menosta* vaan isän naittaessa tytärtään hän *antaa* tyttären miehelle.¹³⁰ Avioliitot solmittiin sukujen kesken, ja usein tulevat puoliset olivat serkuksia keskenään, sillä omaisuuden säilyminen oli suvussa tärkeää.¹³¹ Kriteerit avioliittojen solmimiseen olivat muinaisessa Israelissa luultavammin hieman erilaisia kuin nykyaikana. Avioliiton solmimisen motiivina ei tuolloin kuitenkaan toiminut tulevien puolisoiden välinen kiintymissuhde.¹³²

Avioliittosopimuksia on löytynyt Egyptin Elefantin juutalaisen yhteisön parista. Näitä on säilynyt 500-luvulta eaa. eteenpäin ja ne antanevat oikeamman kuvan ajan avioliitoista kuin mitä Raamattu niistä kertoo. Liiton valmistelu eteni niin, että sulhanen tai sulhasen isä pyysi naisen kättä siltä henkilöltä, joka oli naisesta vastuussa, jonka jälkeen mies yksinkertaisesti totesi: "Hän on vaimoni, minä olen hänen aviomiehensä". Mies maksoi myötäjäiset ja todistajat allekirjoittivat sopimuksen.¹³³ Kirjalliset avioliittosopimukset saatettiin ottaa käytäntöön Israelissa vasta Babylonian pakkosiirtolaisuuden aikana.¹³⁴

¹²⁷ Heger 2014, 262.

¹²⁸ Nissinen 2013, 192.

¹²⁹ Nissinen 2013, 192.

¹³⁰ Nissinen 2013, 195.

¹³¹ Meyers 2009, 36–37.

¹³² Nissinen 2013, 200.

¹³³ Collins 1997, 107.

¹³⁴ Collins 1997, 108.

Vanhan testamentin mukaan puhtausajatus vaikutti avioliittojen solmimiseen. Suvullinen puhtaus oli tärkeää ja rajat tuli ymmärtää oman heimon ja vieraan heimon välillä. Vaimon ottamista *ulkopuolelta* tuli näin ollen välttää.¹³⁵ Miehellä oli tärkeä tietää yhteisönsä jälkeläisten siittäjä, jotta suku jatkuisi ja omaisuus kulkisi suvussa.¹³⁶ Miehen omaisuuteen kuului, ei vain kiinteä omaisuus ja irtaimisto, vaan koko perhe orjineen. Eli kaikki mitä miehen ympärillä oli, kuului miehelle. Dekalogissa määritellään vaimo vieläpä miehen tärkeimmäksi omaisuudeksi, jota toinen mies ei saa himoita (Ex. 20:17, Deut. 5:21).¹³⁷ Naisilla oli tärkeä asema, sillä he olivat aina uuden sukupolven synnyttäjiä. Naisten neitseys oli hyvin tärkeää, ja fyysinen koskemattomuus oli jo arvo sinällään.¹³⁸ Tämä oli tärkeää myös siksi, ettei tuleva vaimo ei kantaisi vieraan miehen siementä.¹³⁹

Avioliitto oli kahden kotitalouden vanhempien järjestämä eikä siitä neuvoteltu pojan ja tyttären kanssa. Tärkeintä oli säilyttää kotitalouksien taloudellinen tilanne ja omaisuus.¹⁴⁰ Kihlauksen yhteydessä maksettiin tytön isälle maksu naimakaupasta eli ”morsiamen hinta” (*mohar*)¹⁴¹, joka lienee ollut korvausta neitsyydestä. Tyttären neitsyys voitiin käsittää siten isän omaisuutena (Ex. 22:15–16). Tämä maksu on ollut ehkä 50 sekeliä (Deut.22:29).¹⁴² Naimisiin mentiin muinaisessa Lähi-idässä luultavammin hyvin aikaisin, eli silloin kun tytöt olivat saavuttaneet puberteetti-ään. Avioitumisen yhteydessä tytöt jättivät oman perheensä ja siirtyivät miehiensä talouteen.¹⁴³ Raskausvaara oli työillä suuri sukukypsyyden saavuttamisen jälkeen ja näin tytöt tuli saattaa nopeasti lailliseen avioliittoon. Ennen avioliittoa naisen neitsyys oli vartioitu ja varmistettu isän taholta (Gen. 34:5–7) ja avioliitossa aviomies kontrolloi vaimonsa seksuaalisuutta.¹⁴⁴

Miehen ja naisen suhdetta on kautta aikojen määritelty erilaisin sopimuksin. Naisille on annettu erityiset säännöt koskien avioliittoa, perintöä ja tiettyjä seksuaalisia rikkomuksia, kuten haureus tai aviorikos.¹⁴⁵ Toisaalta, lait eivät olleet

¹³⁵ Passaro 2013, 408.

¹³⁶ Nissinen 2013, 193.

¹³⁷ Nissinen 2013, 195.

¹³⁸ Nissinen 2013, 200.

¹³⁹ Nissinen 2013, 198.

¹⁴⁰ Perdue 1997, 183.

¹⁴¹ Collins 1977, 106–107.

¹⁴² Blenkinsopp 1997, 60.

¹⁴³ Blenkinsopp 1997, 181.

¹⁴⁴ Perdue 1997, 184.

¹⁴⁵ Nissinen 2013, 193–194, 195, 204.

muuten kovin sukupuolisesti määriteltyjä ja naisilla sai olla omaisuutta ja he saivat tehdä sopimuksia (Sanal. 31:10–31).¹⁴⁶ Sopimuksilla on säädelty myös hyvin tarkkaan, mitä avioliittoon on kuulunut tai ei ole saanut kuulua varsinkaan naisen osalta. Muinaisen Mesopotamian kirjoitetut lakitekstit antavat käsityksen miehen ja naisen liitosta. Laki Ešnunnan lain 27 pykälän mukaan kuuluu ’jos mies on nainut toisen miehen tyttären ilman tämän vanhempien suostumusta, eikä mies saata aviollista juhlaa loppuun asti eikä tee sopimusta tytön vanhemmille, ja vaikka tyttö olisi asustanut tämän luona jopa täyden vuoden, niin hän ei ole vaimo’.¹⁴⁷ Vastaavanlainen teksti löytyy lyhyempänä myös Hammurabin laista (§128).¹⁴⁸

Hammurabin laista löytyy myös määräys talonsa laiminlyöneen vaimon tuomitsemisesta vesikokeeseen.¹⁴⁹ Myös Raamatusta löytyy vastaava tuomio.¹⁵⁰ Määräys löytyy myös sellaiselle vaimolle, joka oli aiheuttanut aviomiehensä kuoleman mennäkseen naimisiin toisen kanssa. Hänet tuli seivästä tai ristiinnaulita. Myös jos mies päätti ottaa uuden vaimon, tuli ”arvoton” vaimo tuomita orjaksi omassa talossaan.¹⁵¹ Vaimoilla oli kuitenkin tiettyjä oikeuksia. Heitä ei voitu esimerkiksi myydä.¹⁵² Liitosta eroaminen ei ollut naisen oikeus, vaan Raamatun teksteissä se kuului olennaisesti miehelle. Mies ei tarvinnut vaimosta eroon pääsemiseksi erityistä syytä, siihen riitti toteamus ”jotakin epämieluisia” (*’erwat dābār*).¹⁵³

Raamatusta löytyy myös kertomuksia naisten uskottomuudesta. Eräs niistä kertomuksista löytyy Samuelin kirjasta (2. Sam. 11). Kuningas Daavid rakastui erittäin kauniiseen Batsebaan. Tämä oli jo naimisissa toisen miehen (Uria) kanssa, mutta Daavid himossaan murhautti aviomiehen ja sai Batseban itselleen. Batseba ei liene päättänyt liittoa itse, vaan oli passiivinen osapuoli. Tässä tapahtui tosiasiallisesti aviorikos, ja syyllinen oli Daavid. Aviorikos oli aina rikos sitä miestä (David) vastaan, jonka hallintaan ja määräysvaltaan (Uria) nainen kuului.¹⁵⁴

¹⁴⁶ Westbrook & Wells 2009, 54.

¹⁴⁷ Carr & Conway 2008, 278.

Oma käännökseni englanninkielisestä käännöksestä.

¹⁴⁸ Carr & Conway 2008, 278.

¹⁴⁹ French 1985, 117.

¹⁵⁰ Vastaava lakiteksti Num. 5: 16–31.

¹⁵¹ French 1985, 117.

¹⁵² Perdue 1997, 181.

¹⁵³ Nissinen 2013, 197.

¹⁵⁴ Nissinen 2013, 198.

Parisuhteeseen on Raamatun mukaan kuulunut myös ruumiillinen ilottelu. Vasta avioituneen miehen ei tarvinnut tehdä armeijapalvelua edes sodan aikana. Hänen tuli pysyä vuoden ajan kotona, jotta hän saattoi hoitaa nuorta liittoa. Raamatussa vieläpä korostetaan, että aviomiehen tuli antaa naiselleen seksuaalista iloa, koska se oli Jumalan naiselle antama oikeus (Deut. 24: 5).¹⁵⁵

Yhteisö muodostuu aina yksilöistä ja kotitalouksista ja muinaisessa Israelissa nämä yhdistyivät perheenpäässä. Hän valvoo kotitalouden rajoja ja hänellä on valta ja pääsy kaikkeen, mikä kuuluu kotitalouden piiriin.¹⁵⁶ Näin niin orjattaret kuin vaimo ja jalkavaimot voivat olla hänen halujensa kohteina. Tärkeää on myös huomioida, miten vieraisiin kansoihin tai heimoihin suhtauduttiin muinaisessa Israelissa. Mielenkiintoista on kohta Num. 25:1 ”... alkoivat elää moabilaisnaisten kanssa” (*wayyāḥel ... liznôt*) eli harjoittivat laiton seksuaalista toimintaa. Birdin mukaan tämä kielenkäyttö tässä voi olla kuvainnollista tai kirjaimellista.¹⁵⁷ Muinaisen Israelin aikoihin haluttiin rajoittaa avioliitot ja seksuaalisuus etnisten rajojen sisälle.¹⁵⁸ Kun seka-avioliittoa oli solmittu pakkosiirtolaisuuden aikana eri etnisten ryhmien välillä (Esra 9:1–2), niin paluun jälkeen nämä avioliitot muodostuivat ongelmallisiksi (Neh. 13:23–31 ja Esra 10:2–4). Kaikki muista kansoista otetut vaimot ja heidän synnyttämänsä lapset piti lähettää pois. Pelkona oli vieraan kulttuurin ja pakanallisten tapojen leviäminen alueelle ja kotitalouksiin. Lisäksi vieraasta kulttuurista tulleet eivät pysty omaksumaankin helposti kotitalouksien tapoja, työskentely menetelmiä eikä uskontoa.¹⁵⁹

5.3. Raikaus, haureus ja huoruus Vanhan testamentin teksteissä

Prostituutio on tyypillistä kaupunkiyhteisölle ja erityisesti patriarkaliselle kaupunkiyhteisölle.¹⁶⁰ Huoruus ja haureus nähdään Vanhan testamentin teksteissä naista koskevinä ilmiöinä, vaikka useimmiten aloitteen tekijänä on mies. Yksi vanhemmista ilmaisuista porttoa vastaan on Gilgamesh eepoksessa. Kuollessaan Enkidu muistelee sivistyneessä maailmassa elettyä elämäänsä ja hän kiroaa porton, joka vihki hänet siihen elämään. Tämä kirous on ”syy ja seuraus” sille,

¹⁵⁵ Heger 2014, 263.

¹⁵⁶ Berquist 2002, 136.

¹⁵⁷ Bird 1997, 220.

¹⁵⁸ Passaro 2013, 408.

¹⁵⁹ Perdue 1997, 183.

¹⁶⁰ Bird 1997, 200.

että portto on hylkiö ja halveksuttu.¹⁶¹ Hebreankielisessä Raamatussa ZNH juuresta muodostetaan kaksi sanaa, joista toisen merkitys on laiton ja toisen ei.¹⁶² Juudan reaktiossa Tamariin (Gen. 38:1-29) on käytössä molemmat muodot; ensin Juuda kohtaa naisen, jonka hän määrittelee portoksi *zônâ* ja toisessa kohdin hänelle ilmoitetaan, että hänen miniänsä huoraa *zānētā* (verbi). Ensimmäinen muoto ilmaisee ammatin (ei laiton) ja toisessa kohdin Tamarin sosiaalinen asema (miniä) ilmaisee, että sellainen toiminta on rikollista.¹⁶³ Prostituoitu, joka tarjoaa palvelujaan elääkseen, on yhteiskunnan hylkiö, joka on lähtenyt tähän ammattiin äärimmäinen köyhyyden johdosta, vanhempien tai aviomiehen menetyksen takia. Tämä ei ole kuitenkaan rikollista.¹⁶⁴

Nuori nainen tai tyttö בתולה käännetään useimmiten sukupuolisuhteita käsittävässä laissa (Deut. 22:13–21) ’neitsyeksi’ tai ’koskemattomaksi tytöksi’. Käännös voisi olla paremminkin ’tyttö, joka on avioliittoiässä’.¹⁶⁵ Luvaton sukupuolisuhte saattoi tuhota heidän elämänsä, joten he olivat tarkimman vartioinnin kohteena.¹⁶⁶ Raiskaus ei ole myöskään vierasta Raamatun teksteissä. Deut. 22:22 kuvaillaan naimisissa olevan naisen raiskausta. Raiskauksen tekoa kuvataan fraasilla עַם־אִשָּׁה שָׁכַב ja kyseessä on tällöin toisen miehen vaimo. Ilmaus toistuu Deut. 22:23, 25, 28, ainoastaan עַם־אִשָּׁה on korvattu nyt sanalla עַמָּה. Raiskauksen kohteena on nyt koskematon tyttö.¹⁶⁷

Jos mies raiskasi toisen miehen vaimon, niin tällöin raiskaaja loukkasi toisen miehen valtapiiriä. Molemmat kielletyn aktin osapuolet tuomittiin kuolemaan.¹⁶⁸ Kun kyseessä oli nuori nainen, niin tuomio tuli sen mukaan, missä se tapahtui ja huusiko raiskauksen kohde apua. Jos raiskaus kaupungissa ja kihloissa oleva nainen ei huuda apua, niin tämän naisen katsottiin hyväksyneen yhdynnän. Mutta jos sama tapahtui maaseudulla, niin ajateltiin, ettei siellä välttämättä kukaan ollut kuulemassa hänen avun huutoaan ja näin häntä ei voitu syyttää (Deut. 22:23–27).¹⁶⁹

Nähtävästi raiskauksen mahdollisuus on huomioitu siten, että huutamisella apua nainen olisi voinut osoittaa teon väkivaltaisuuden, sillä lainlaatija oletti, että

¹⁶¹ Bird 1997, 2001.

¹⁶² Bird 1997, 222.

¹⁶³ Bird 1997, 223.

¹⁶⁴ Bird, 1997, 62.

¹⁶⁵ Hagedorn 2004, 249.

¹⁶⁶ Nissinen 2013, 193.

¹⁶⁷ Hagedorn 2004, 251.

¹⁶⁸ Hagedorn 2004, 252.

¹⁶⁹ Westbrook & Wells 2009, 45.

kukaan kaupungissa ei voisi olla kuulematta avunhuutoja tiheästi asutuissa muinaisen Lähi-idän kaupungeissa.¹⁷⁰ Termi ארשׁ kertoo, että tyttö on kihlattu (Deut. 22:23–24), joten hänen tuleva miehensä on maksanut morsiusrahan, mutta tyttö ei ole vielä muuttanut isän talosta miehensä taloon.¹⁷¹ Kaupungissa tapahtuneen raiskauksen kohdalla, missä kihloissa oleva tyttö ei huutanut apua, saavat molemmat osapuolet kuolemantuomion; tyttö huutamattomuuden takia ja mies, koska oli koskenut toisen miehen vaimoon. Maaseudulla tapahtuneen raiskauksen kohdalla vain mies tuomittiin kuolemaan, sillä nuori nainen ei ollut tehnyt mitään pahaa.¹⁷² Deut. 22:28–29 kohta on mielenkiintoinen, sillä koskemattoman tytön, joka ei ole kihloissa, saa pakottaa yhdyntään, ilman että se tuomittaisiin raiskaukseksi.¹⁷³ Jos tapahtumalla ei ole näkijöitä, tyttö on kaiketi vain häpäisty. Mutta jos tapahtumalla on näkijöitä, niin tällöin miehen on maksettava tytön isälle 50 hopeasekeliä ja miehen on naitava tyttö ja pidettävä hänestä huolta elämän loppuun asti.¹⁷⁴ Tosin isä voi tällaisessa tapauksessa olla luovuttamatta tyttärtään (2. Moos. 22:16–17), mutta tämä ei kuitenkaan paranna häpäistyn tytären mahdollisuuksia saada enää miestä itselleen.¹⁷⁵ Tämä tuntuu nykyaikana oudolta. Raiskatun naisen täytyy hyväksyä puolisoikseen miehen, joka on maannut hänet väkisin ja häpäissyt hänet!

Deuteronomisen lainsäädännön perusteella näyttäisi, ettei loukattu mies, jonka vaimolla on ollut seksuaalista kanssakäymistä toisen miehen kanssa tai joka on raiskattu, voi erota vaimostaan, vaan tuomio tulee lain mukaan. Nainen kivitetään julkisesti, jotta alkuperäinen perhekunta saisi vahingoittuneelle maineelleen hyvityksen.¹⁷⁶ Kuitenkin Vanhasta testamentista löytyy kohta, joka antaisi käsittää, että avioero olisi normaali vastatoimi, kun epäillään raiskauksen tai haureuden tapahtuneen (Hoos. 4): ”Käykää oikeutta äitiänne vastaan, syyttäkää häntä, hän ei ole enää minun vaimoni enkä minä ole hänen miehensä. Poistakoon hän kasvoiltaan portonmerkit, rinnoiltaan huoranhelyt.”¹⁷⁷

Sanalaskuissa 1–9 on useita kohtia, missä varoitetaan nuorta miestä joutumasta tilanteisiin, joissa hän vahingoittaisi toisen miehen avio-oikeuksia

¹⁷⁰ Collins 1997, 104.

¹⁷¹ Hagedorn 2004, 252.

¹⁷² Hagedorn 2004, 252.

¹⁷³ Hagedorn 2004, 253.

¹⁷⁴ Hagedorn 2004, 254.

¹⁷⁵ Nissinen 2013, 194.

¹⁷⁶ Blenkinsopp 1997, 61.

¹⁷⁷ Hagedorn 2004, 268.

(7:5).¹⁷⁸ Prostituutiota ja naimattomia naisia pidettiin outoina ja siten heidän olemassaolonsa ei kuulunut muinaisen Israelin yhteisöajatteluun, koska henkilöt rikkoivat kotitalouksien rajoja.¹⁷⁹ Kuitenkin miehelle suositellaan käyttämään prostituoitua, jos se estäisi kajoamisen toisen vaimoon (Sananl. 6:26): ”Portto pyytää vain leivän hinnan, mutta toisen miehen vaimo vie sinulta hengen.”¹⁸⁰

Sananlaskuissa on useita kohtia, joissa käy ilmi pelko naimattomia naisia tai prostituoituja kohtaan. Sananlaskuissa 2: 2–19 sanotaan, että nuori mies tulee pelastaa irtolaisnaisilta tai naimattomien naisten houkuttelevilta sanoilta, jotka johdattavat nuorukaiset väärälle tielle. Tällaiset naiset ovat siten kotitaloudelle ongelma, sillä nuorukainen eksyttyään näille harhapoluille ei löydä enää elämäntietään.¹⁸¹

Vaikka kotitalouden päällä oli paljon oikeuksia, niin seksuaalista käyttäytyminen oli rajoitettua lähisukulaisten kanssa. Kiellettyä olivat seksuaaliset suhteet tyttärien, miniöiden ja naispuolisen lapsenlapsen kanssa sekä muiden perheenjäsenten vaimojen kanssa. Raamatussa on kuitenkin yksi kertomus, joka kertoo inestistä. Lootin tyttäret makaavat juopuneen isänsä saadakseen jälkeläiset. Tuho oli käynyt maanpäällä ja tyttäret luulivat, etteivät he löydä enää aviomiehiä.¹⁸²

6. Tekstikohdat, toimijat ja käännökset

Heprealaisen raamatun kohdat Genesis 6:1–6 olen kääntänyt hepreasta. Käyn käännöksen lisäksi myös tarkemmin lävitse tutkimukselleni tärkeitä sanoja. Selvittelen myös, mitä sanoja käytetään Heprealaisessa raamatussa, kun puhutaan naisten kauneudesta. Ensimmäisen Henokin kirjan kohdalla olen käyttänyt Nickelsburgin englanninkielistä käännöstä, mutta kommentaarien ja Henokin kirjan tekstejä käsittelevien teosten avulla olen tutkinut tekstien sisältämiä ajatuksia kauneudesta ja seksuaalisuudesta.

Voidaan todeta, että 1 Henokin kirjan 1–36 jakeet antavat täydentävän kertomuksen Gen. 6:1–6 tekstille sekä näiden jakeiden jälkeen Gen. 10 alkavalle Tulvakertomukselle. Itse olen valinnut 1 Henokin kirjasta ne tekstit, joissa käsitellään tutkimukselleni tärkeitä tai selventäviä kohtia.

¹⁷⁸ Carr & Conway 2008, 279.

¹⁷⁹ Berquist 2002, 149.

¹⁸⁰ Carr & Conway 2008, 280.

¹⁸¹ Carr & Conway 2008, 279.

¹⁸² Loader 2013, 53.

6.1. Toimijat

6.1.1. Ihmiset ja heidän tyttärensä

Ihmisistä ei kerrota paljoakaan. Alkuperäisissä teksteissä heistä on käytetty maskuliinista muotoa ja ainoastaan ihmisten tyttäret ovat siis feminiinisiä.¹⁸³

Ihmistä ainoastaan Henok saa nimen. Muut ovat anonymisiä hahmoja. Naiset mainitaan lisäksi vaimoina. Gen 6:1–6 annetaan käsittää, että ihmiset olivat muinoin pitkäikäisiä, mutta minkä Jahve nyt lyhensi 120 vuodeksi.

6.1.2. Jumalan pojat

Meillä on Genesis 6:1–4 kohdassa olemattoman vähän tietoa keitä olivat jumalien pojat. Olivatko he korkea-arvoisia ylimyksiä, taivaallista väkeä eli Jumalan hovia, vai enkeleitä ja millaiseksi muodostui suhde naisiin? Nämä kaikki oletukset ovat olleet tutkimusten kohteena ja eri aikakausina näistä olennoista on ollut erilaisia tulkintoja. Jumalien pojat ovat tunnettuja hahmoja myös kreikkalaisessa mytologiassa. Näiden kreikkalaisten myyttisten hahmojen on sanottu eläneen kuin jumalat. Myöhemmin he elivät maan yläpuolella puhtaina henkinä valvoen ihmisiä, ja katsoen, että oikeus toteutuu. Ajatuksena on esitetty, että nämä myyttiset olennot ovat taustana jumalien pojille ”bēnê hā’ēlohîm” ja jättiläisille.¹⁸⁴ Kreikkalaisen jumalan Zeuksen luoma kolmas sukupolvi on samankaltainen Gen. 6:4 kuvattujen ”nefilimien” kanssa. Ne olivat ruumiillisesti vahvoja ja urhoollisia taistelijoita maan päällä. Neljäs sukupolvi, jonka Zeus myös loi, sopii ajatukseen Genesis 6:4 ”gibborimeista”. Tämä oli sankarien rotu ja heidät tunnettiin puolijumalina. Nämä tuhoutuvat kuten jättiläiset 1 Henokin kirjan traditiossa, tosin tuhoutuminen tapahtui Troijan sodassa. Zeus halusi taruston mukaan tuhota puolijumalat ja ihmiset maan päältä, koska hän halusi lopettaa jumalien poikien yhtymiset kuolevaisten kanssa.¹⁸⁵

Genesis 6:2 kerrotaan kuinka bēnê hā’ēlohîm eli jumalien pojat näkivät ihmisten tyttäret ja päättivät kukin ottaa itselleen näistä naisen. Genesis 6:4 nämä olennot yhtyivät ihmisten tyttäriin. Näiden olentojen alkuperää ei selvitetä edellä eikä välissä olevissa jakeissa. Selitys tähän voisi olla, että Genesiksen tekstin kirjoittaja tai editoija olettaa tuon ajan lukijan tietävän, keitä nämä olennot ovat

¹⁸³ Nickelsburg 2001, 3.

¹⁸⁴ Wright 2005, 73.

¹⁸⁵ Wright 2005, 73.

raamatullisessa traditiossa.¹⁸⁶ Tutkijoista Westermann on kiinnittänyt huomionsa tekstin kohtiin *ja he näkivät* יְרֵאָהֻּ sekä *ja he ottivat* יְרֵאָהֻּ . Hänen mielestään Jahvisti haluaa tässä osoittaa, millainen asema oli jumalien pojilla. Koska he tuntuivat olevan erittäin ylempiarvoisessa asemassa, niin heillä oli kaikki valta ja vapaus tehdä mitä tahansa he tahtovat.¹⁸⁷ Tällaisessa yhteiskuntaluokassa olevilla henkilöillä on valta-asema, joka antaa heille mahdollisuuden valita naiset vaikka vain kauneuden perusteella. Heitä ei kosketa tavallisten ihmisten rajoitukset. Nämä jumalien pojat lienevät olleet jumalallisia olentoja alkuperäisissä myyteissä. Israelilaisessa ympäristössä tämä myyttillinen ymmärtäminen on mahdollisesti muuttunut ja Genesis 6:1–4 nämä olennot esitetään mahtavina miehinä, jotka joutuvat kiusaukseen naisten kauneuden edessä.¹⁸⁸

Wrightin mukaan Philip s. Alexander esittää teoksessaan ”Sons of God”, että enkelioppi alkoi kehittyä israelilaisten eksiilin aikana, jolloin he olivat tiiviissä vuorivaikutuksessa Babylonian kulttuurin kanssa.¹⁸⁹ Enkelitulkinta on tullut ainakin osittain myös Septuagintasta, jossa *bēnê hā’ēlohîm* käännettiin ensin virheellisesti enkelien kreikankielisellä sanalla *ἄγγελοι*. Tämä käsitettiin ja käännettiin näin myös etiopialaisessa Henokissa enkeliksi.¹⁹⁰

Psalmi 82 ja siitä jae 7 tuntuvat yhdistävän Gen. 6:2–4 jumalien pojat ja langenneet enkelit myytin. Jumalien pojat (*bēnê hā’ēlohîm*) olivat astuneet laittomasti ihmiskunnan asuttamaan valtakuntaan ja heidän rangaistukseksi tuli, että heidän piti kuolla, kuten ihmiset kuolevat.¹⁹¹

Tulkintana on ollut myös, että jumalien pojat olivat ylhäisöä ja mahtavaa sukua ja tyttäret alhaista syntyperää olevia naisia. Tätä mieltä ovat olleet Bennon mukaan suurin osa juutalaisista tekstin selittäjistä.¹⁹² Olisiko tämä suhde silloin ollut avioliitto vai olisiko se pikemminkin tulkittava isännän ja orjan suhteeksi?

Jumalan pojat termi esiintyy monessa kohdin Raamattua. Job 1:6 sanotaan ’Eräänä päivänä Jumalan pojat tulivat koolle ja asettuivat Herran eteen’. Ugaritilaisesta tarustossa kerrotaan ylijumala Elistä ja pojista. El on jumalien ja ihmisten isä. On mahdollista, että Jahve tarkoitti alkujaan yhtä Elin pojista.

¹⁸⁶ Wright 2005, 97.

¹⁸⁷ Collins 2008, 260. Koska jumalaista nimeä YHWH käytetään Gen. 6:3, niin se useimmiten määritetään J lähteeksi.

¹⁸⁸ Noth 1974, 367.

¹⁸⁹ Wright 2005, 63 (Philip S. Alexander „Targumim and Early Exegesis of ‘Sons of God’ in Genesis” *Journal of Jewish Studies* 1972: 60–71).

¹⁹⁰ Westermann 1972, 72.

¹⁹¹ Wright 2005, 66.

¹⁹² Benno 2000, 170.

Jobissa Jahve on johtava jumala, ja Genesis 6 kohdassa hän on erillään jumalien pojista. Jahve yrittää rajoittaa näiden olentojen toimien vaikutuksia.¹⁹³

Psalmissa 82:1, 6,7 kerrotaan Korkeimman pojista. Hebreankielisessä tekstissä käytetään taivaallisista olennoista nimeä בְּנֵי הַקְּדוֹשִׁים, ja Raamattuun se on käännetty *Jumalan pojat*. Jumalan pojat ja jumalien pojat (bēnē hā'ēlohîm) ilmaisuja käytetään Raamatussa viittaamaan jumalolentoihin. Samanlainen ilmaisu löytyy Job 1:6, 38:7 ja Deut. 32:8. Pienin muutoksin olevia ilmaisuja ovat bēnē 'elyôn *Korkeimman pojat*, jonka ilmaisun löydämme Psalmista 82:6 sekä bēnē 'ēlîm *jumalien pojat* löytyy Psalmeista 29:1 ja 89:7.¹⁹⁴

Voidaan ajatella 1 Henokin kirjan perusteella, että oli olemassa taivaallinen hovi, jossa hallitsijana oli jumalallinen kuningas. Palvelijoina eli henkilökuntana toimivat taivaalliset hahmot eli taivaan pojat tai Jumalan pojat, pyhät olennot ja henget. 1 Henokin kirjan valvojat olisivat näitä taivaan poikia. On mielenkiintoista, että vaikka kreikkalainen ja etiopialainen käänös käyttää termiä enkeli, *mal'ak*, niin sitä vastaavaa sanaa ei löydy Qumranin fragmenteista.¹⁹⁵ Pyhistä olennoista, joita oli valtava määrä, osa lienee palvellut pappina taivaallisessa sakaristossa. Mikael, joka oli johtaja, oli korkea pappi ja hänen tehtäväkseen tuli saastuneen maailman puhdistaminen (1 Hen. 10:20–22). Kapinallisten valvojaenkeliä nimet kuvaavat niiden tehtäväkenttiä (6:7; 8:3; 69:6–21).¹⁹⁶

Luonnonilmiöt sekä taivaankappaleet ovat yleisimpiä valvojaenkeliä johtajien nimien osia. Nimien tarkoituksena osoittaa, että johtajat ovat enkeleitä, joilla on suuri vastuu siitä, että kaikki toiminnot niin taivaassa kuin maan päällä sujuvat niin kuin on tarkoitettu. Enkelit vastaavat auringosta, kuusta, tähdistä, ukkosesta ja salamista ja maan päällä enkelit ovat vastuussa merestä ja vuorista, sekä sadekausista ja sen pilvistä ja sateesta. Näitä johtajia on lueteltu (1. Hen. 6:7) nimineen kaksikymmentä. Kahden sadan vartijaenkeliä osasto jaettuna kymmenen ryhmiin on tuttu jako varhaisesta Raamatun ajasta Toisen temppelin ajan aikakauteen.¹⁹⁷

Enkeliajatuksessa tapahtui Toisen temppelin aikakaudella muutoksia. Enkelten määrä kasvoivat ja enkelimaailma kehittyi hierarkkiseksi. Jumalan

¹⁹³ Collins 2008, 261.

¹⁹⁴ Collins 2008, 260–261.

¹⁹⁵ Nickelsburg 2001, 43–44.

¹⁹⁶ Nickelsburg 2001, 44.

¹⁹⁷ Nickelsburg 2001, 176.

luomina enkelit olivat kuolemattomia ja ikuisia. Ne olivat Jumalalle alisteisia ja viisaampia kuin ihmiset.¹⁹⁸

Tarina saa kasvot, kun käytetään siinä esiintyvien olentojen tai ihmisten nimiä. On vaikea kuvitella, miten 1 Henokin kirjan (6–11) myyttinen tarina toimisi, jos olennoilla ei olisi nimiä.¹⁹⁹ Ihmiskunnan jäsenistä ainoastaan Henok tunnetaan nimeltä, mutta muita ihmisiä ei ole nimetty. On vain ihmisiä; miehiä ja tyttöjä.

6.1.3. Jumalan poikien ja ihmisten tyttärien jälkeläiset

Ajateltiin, että kun jumalat ja ihmiset sekaantuvat toisiinsa, saadaan jumalien kaltaisia ihmisolentoja, jotka elävät ikuisesti.²⁰⁰ Ihmisten jälkeläisistä puhuttaessa mainitaan jättiläiset גבירים . Raamattu mainitsee kymmenkunta jättiläistä nimeltään. Näihin kuuluvat veljekset Goljat ja Lahmi (1 Aik. 20:5). Lisäksi mainitaan anakilaisten ja emiläisten jättiläissuvut. Nämä suvut luettiin refalaisiin. Refalaisista käyttivät ammonilaiset muinoin nimitystä samsulaiset (5. Moos. 2:11–21). Gen. 6:1–4 kerrotaan, että jättiläisiä oli ollut jo aiemminkin maan päällä. Näin Jumalan poikien ja maan tyttärien jälkeläisistä *gibborimit* הגבירים eivät olisi olleet näitä jo maan päällä olleita jättiläisiä.²⁰¹ Tällä nimityksellä haluttiin luultavasti korostaa näiden henkilöiden erityislaatuisuutta joko positiivisessa tai negatiivisessa mielessä.

Hesekielin kirjassa 32:27 on kertomus jättiläisistä ja sankareista, jotka olivat jumalien poikien ja ihmisten jälkeläisiä. Siinä kerrotaan näistä samoista sankareista, joihin Gen. 6:4 päättyy – muinaisuuden sankareista. Jättiläiset *gibborimit* kuvataan tässä tekstissä (Hes. 32:27) tuhoa tuottaviksi, kauhistuttaviksi ja ihmisille pahoiksi.²⁰²

Eivät he makaa kaatuneiden sankarien parissa, siellä missä ovat muinaisaikojen miehet, nuo, jotka menivät alas tuonelaan täydessä sotisovassa, panivat miekan päänalusekseen ja jäivät lepäämään kilpi luittensa päällä. He levittivät kauhua elävien maassa.

On mahdollista, että Genesis 6:1–4 on rinnakkaisempi Titaani myytin²⁰³ kanssa kuin on aikaisemmin oletettu. Genesiksen tekstissä taivaallisen

¹⁹⁸ Weissenberg 2016, 162.

¹⁹⁹ Nickelsburg 2001, 45.

²⁰⁰ Collins 2008, 262.

²⁰¹ Collins, 262,

²⁰² Collins 2008, 262.

²⁰³ Nickelsburg 2001, 62.

valtakunnan olennot rikkovat maanpäällisen valtakunnan rajoja eli jumalien pojat yhtyvät ihmisten tyttäriin. Titaani myytissä on samanlaista seksuaalista rajojen rikkomista.²⁰⁴ Wright toteaa esittäessään tämän kreikkalaistaruston sekä Genesiksen mahdolliset yhteneväisyydet, että tämä on vain yksi ajatus monien teorioiden joukossa, mutta hän itse ei kuitenkaan kallistu tämän ajatuksen kannalle.

1 Hen. 6–11 Jumalan poikia kutsutaan ”valvojiksi, taivaan pojiksi”.

”Valvoja” termi tulee aramelaisesta sanasta **עִיר** (valvoja, vartija ja enkeli) ja sitä on käytetty Dan 4:10, 14, ja 20 jakeissa²⁰⁵. Näissä kohdissa Raamattumme (1992) on kääntänyt sen sanalla ”valvojaenkeli”. Sen termi on niissä jakeissa rinnakkainen ”pyhälle henkilölle” ja viittaa enkelimäiseen sanansaattajaan.

Aramealaista termiä **עִיר** on käytetty 1 Henokin kirjassa, jossa termillä on viitattu arkkienkeli Rafaeliin ja toisen kerran kohdassa 93:2 sitä on käytetty monikollisena. Kreikkalaisessa ja etiopialaisessa versiossa tällöin on käytetty sanaa enkeli.²⁰⁶ Valvoja, jotka esiintyvät 1 Henokissa, on myöhemmässä kirjallisuudessa nimitetty yksinkertaisesti ”langenneiksi enkeleiksi”.²⁰⁷

6.2. Genesis 6:1–6

Gen. 6:1–6 kerrotaan jumalien pojista ja ihmisten tyttäristä. Ihmisten tyttärien kerrotaan olevan kauniita ja he synnyttävät jälkeläisiä. Vaikka tekstikohta on lyhyt, niin se pitää sisällään vaikean monikerroksisen narratiivisen kertomuksen. Henkilöillä ja olennoilla ei näyttäisi näiden jakeiden perusteella olevan minkäänlaista taustakertomusta. Seuraavat jakeet paljastavat osittain kertomuksen jatkon, tosin ilman kunnollista kontekstia. Kun seurataan Genesiksen lukua 6 eteenpäin, niin seuraavat jakeet saattavat vihjata, että jakeissa 1–4 voisi olla kyse laittomista teoista. Näiden jälkeen tulevissa jakeissa kerrotaisiin sitten 1-4 jakeiden tapahtumien seuraamusten rangaistuksesta.

Gen. 6:3 kerrotaan myös kesken kaiken ihmisen eliniän määräämisestä. Tämä eliniän määrääminen tuntuu aivan irralliselta aiheelta, mutta pitkän eliniän tavoittelu saatetaan nähdä haluksi tulla Jumalan kaltaiseksi.²⁰⁸ Tuossa kohdin mainitaan myös tekstistä erottuvana Jahven nimi. Tutkijat ovat esittäneet, että P

²⁰⁴ Wright 2005, 74.

²⁰⁵ Collins 2008, 263.

²⁰⁶ Collins 2008, 263.

²⁰⁷ Collins 2008, 264.

²⁰⁸ Collins 2008, 261–262.

eli Pappiskirjan kirjoittaja on kiinnostunut tulvasta eli rangaistuksesta, mutta kirjoittaja J eli Jahvisti ilmoittaa näissä neljässä jakeessa syyn rangaistukseen – Jumalan luotujen kääntyminen häntä vastaan.²⁰⁹ Ajateltiin, kun jumalat ja ihmiset sekaantuvat toisiinsa, saadaan jumalien kaltaisia ihmisolentoja, jotka elävät ikuisesti.²¹⁰ Jahvisti halunnee kuvailla ihmisten kaikenlaista turmeltuneisuutta ja näin demonisoida ihmisillä olleita yli-inhimillisiä voimia. Kun ihminen tavoittelee jumaluuden kaltaista oloa, hän saa siitä rangaistuksen.²¹¹

Gen. 6:1 jakeessa välittyi myös tieto ihmisten hedelmällisyydestä ja lisääntymisestä maan päällä. Kuitenkin vedenpaisumus tapahtuu myöhemmissä jakeissa ja väestöstä ei jää jäljelle kuin Nooa ja hänen perheensä. Ihmisten annetaan ensin lisääntyä, tämän jälkeen tuhotaan ja sitten vedenpaisumuksen jälkeen tulee Gen. 9:1 kohta, jossa Jumala käskää Nooa ja hänen poikiaan olla jälleen hedelmällisiä ja lisääntyä ja täyttää maa. Toiko Gen. 6:1 tapahtunut lisääntyminen mahdollisesti jotakin negatiivista maan päälle? Miksi ihmisten kauniit tyttäret saivat erityisen maininnan tekstissä? Kirjoittajalla saattoi tällä pienellä maininnalla ilmoittaa ihmiskunnan rappeutumisen alkusyy. Kauniit tyttäret herättivät Jumalan poikien huomion.²¹² Paul D. Hanson esittää, että laiton suvunjatkamistoimenpide oli selvä ja häpeämätön kapinallinen toimi jumalallista hovia vastataan.²¹³ Kuitenkaan Gen. 6:1–4 ei kerrota Jahven määräyksien noudattamatta jättämisestä tai toimivallan ylittämistä, eikä puhuta näiden jumalolentojen tuhoamisesta.²¹⁴

5.2.1. Genesis 6:1–6 käännös

וַיְהִי כִּי-הִחֵל הָאָדָם לָרֹב עַל-פְּנֵי הָאֲדָמָה וּבָנוּת יִלְדוּ לָהֶם

1. Ja tapahtui, kun ihmiset alkoivat lisääntyä maan pinnalla ja tyttäriä syntyi heille

וַיִּרְאוּ בְנֵי-הָאֱלֹהִים אֶת-בָּנוּת הָאָדָם כִּי טִבַּת הֵנָּה וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכָּל אִשָּׁר בְּחָרוּ

2. niin jumalien pojat näkivät ihmisten tyttärien olevan viehkeitä ja he ottivat kaikista heistä valitsemansa vaimoikseen.

וַיֹּאמֶר יְהוָה לֹא-יָדֹן רוּחִי בָאָדָם לְעֹלָם בְּשָׂגֵם הוּא בְּשָׂר וְהָיוּ יָמָיו מְאֹד וַעֲשָׂרִים שָׁנָה

3. Silloin Jahve sanoi: ”minun henkeni ei vaikuta enää ihmisessä, sillä hän on kuolevainen: siis hänen päivänsä olkoon satakaksikymmentä.

²⁰⁹ Westermann 1972, 74.

²¹⁰ Collins 2008, 260.

²¹¹ Collins 2008, 260, 262,

²¹² Collins 2008, 261.

²¹³ Hanson 1977, 215.

²¹⁴ Collins 2008, 261.

הַנְּפִלִים הָיוּ בְּאֶרֶץ בְּיָמֵים הָהֵם וְגַם אַחֲרָי-כֵן אֲשֶׁר יָבֵאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים אֶל-בְּנוֹת הָאָדָם
וַיִּלְדוּ לָהֶם: הִמָּה הַגְּבֻרִים אֲשֶׁר מְעוֹלָם אֲנֹשֵׁי הַשָּׁם {פ}

4. Noina päivinä oli jättiläisiä maan päällä ja myöhemminkin, ja kun jumalien pojat yhtyivät ihmisten tyttäriin, niin he synnyttivät lapsia, ja nämä olivat sankareita, muinaisuuden kuuluisia miehiä.

וַיֵּרָא יְהוָה כִּי רַבָּה רַעַת הָאָדָם בְּאֶרֶץ וְכָל-יֵצֵר מְהַשְׁבֵּת לְבוֹ, רַק רַע כָּל-הַיּוֹם.

5. Mutta kun Jahve näki, että ihmisten pahuus oli suuri maan päällä ja että kaikki heidän sydämensä aivoitukset ja ajatukset olivat joka päivä ainoastaan pahat,

וַיִּנְחַם יְהוָה כִּי-עָשָׂה אֶת-הָאָדָם בְּאֶרֶץ וַיִּתְעַצֵּב אֶל-לְבוֹ

6. niin Jahvea kadutti, että hän oli tehnyt ihmiset maan päälle, ja hän murehti sitä sydämessään.

6.3. 1 Henokin kirja

1 Henokin kirja kuuluu pseudepigrafeihin ja kirjoittajien selvittäminen on vaikeaa.

Kirjoittajat viittaavat tekstissä kirjoittajaksi itse Henokia (1 Hen. 12:3).

Kirjoittajasta käytetään teksteissä nimityksiä ”oikeudenmukaisuuden kirjoittaja”

tai ”totuuden kirjoittaja”.²¹⁵ Kirjoittajat tulivat Nickelsburgin mukaan Israelin

kirjurien parista ja osa heistä oli mahdollisesti pappeja.²¹⁶ Olivatpa alkuperäiset

kirjoittaja sitten keitä olivatkin, niin tekstit olivat säilytettyinä Qumranin

essencialaisten yhteisön kirjastossa ja ne muotoilivat sekä gumranilaisten että myös

varhaiskristittyjen yhteisöjen uskonnollista ajattelua.²¹⁷ Kirjan alkuperäinen kieli

askarrutti tutkijoita jo 1800-luvulla, sillä ensimmäinen teoksen länsimaissa

esitetty etiopialainen versio oli käännetty kreikasta ja tuolloin kiisteltiin siitä,

oliko alkuperäinen kieli hepreaa vai arameaa.²¹⁸ Vasta Qumranin arameaksi

kirjoitettujen fragmenttilöydösten jälkeen voitiin todeta, mikä kieli oli ollut

teoksen alkuperäinen kieli.²¹⁹ Näiden löytöjen jälkeen arvioitiin, että

Valvojaenkeliin kirjasta oli löytynyt tekstejä jopa 50 prosenttia.²²⁰ Luvut 1–36,

Jättiläisten kirja sekä luvut 72–107 ovat arameaksi, tosin kirjoittajat ovat

saattaneet käyttää joitakin hepreaksi kirjoitettuja lähteitä. 37–71 ja 108 lukujen

alkuperäinen kieli on saattanut olla hepreaa, mutta varmuutta siitä ei ole, sillä

näistä luvuista ei ole löytynyt yhtään arameankielistä fragmenttia Qumranista.²²¹

²¹⁵ Nickelsburg 2001, 65.

²¹⁶ Nickelsburg 2001, 67.

²¹⁷ Nickelsburg 2001, 3.

²¹⁸ Nickelsburg 2001, 9.

²¹⁹ Nickelsburg 2001, 9.

²²⁰ Nickelsburg 2001, 11.

²²¹ Nickelsburg 2001, 9.

Toisella vuosisadalla eaa. auktorisoitua tekstejä käsiteltiin erilaisten ryhmien taholta vielä vapaasti. Henokin kirjojen kuten Valvojaenkeliin kirja olisivat väitteen mukaan ”raamatullisia” esittäessään taivaallisia salaisuuksia, joita Henok tuo ilmi ja paljastaa. Tämä kirjoittajien Genesiksen laajennus ei ole ”lisäraamattu”.²²²

1 Henokin kirja ei kuulu kristityillä Vanhan testamentin kaanoniin eikä juutalaisilla Heprealaiseen raamattuun.²²³ Henokin kirja on tänäkin päivänä edelleen osana Etiopian kirkon kaanonia ja se koostuu viidestä osasta. Johannes Seppälän on kääntänyt teoksen suomeksi vuonna 1982. Hänen käännöksensä pohjana ei kuitenkaan ole käytetty Etiopian kirkon etiopialaista versiota, joka on kirjoitettu amharaksi, vaan tekstin kreikkalaista käännöstä. Esimerkiksi vartijaenkelit (engl. watchers, guardians) on käännetty joko sanalla enkelit, taivaan pojat tai nopeat.²²⁴

Itse aloitin tekstin lukemisen ja tutustumisen ensin C.H. Charlesin vuonna 1912 etiopian kielestä englanniksi kääntämällä teoksella. Tekstinä ja käännöksessä käytän kuitenkin George W.E. Nickelsburgin englanninkielistä tekstiä. Myös tekstilöydöt Qumranin kääreistä sekä uudet metodiset menetelmät ovat lisänneet tietoa tekstien ajoituksesta ja alkuperäisistä kielistä.²²⁵

1 Henok 6–11 eli Valvojaenkeli kertomus on luotu paljon ennen Qumranin yhdyskunnan perustamista.²²⁶ Myös muut löydettyt tekstit, jotka on kirjoitettu hepreaksi ja arameaksi, ovat syventäneet 1 Henokin kirjan olemassa olevia tekstejä.²²⁷

Nickelsburgin mukaan 1 Henokin kirja voidaan jakaa kahdeksaan erilaiseen kirjaan.²²⁸ Valvojaenkeleiden kirja käsittää luvut 1–36 ja sen aikaisin traditio voidaan ajoittaa hellenistiselle aikakaudelle. Valvojaenkeleiden kirja oli kokonaisuudessaan valmis kolmannen vuosisadan puolivälin aikoihin ennen ajanlaskun alkua. Vertausten kirja käsittää luvut 37–71 ja sen katsotaan ajoittuvan ensimmäiselle vuosisadalle ennen ajanlaskua ja on näin kirjan teksteistä nuorin. Kolmantena kirjana on Taivaallisten valojen kirja (72 – 82) ja se pitää sisällään myös lain. Tällä osalla on juuret persialaisella aikakaudella ja siten se on

²²² Reed 2005, 97.

²²³ Reed 2005, 95.

²²⁴ Seppälä 1982, 19.

²²⁵ Nickelsburg 2001, 112.

²²⁶ Fröhlich 2005, 142.

²²⁷ Nickelsburg 2001, 114.

²²⁸ Nickelsburg 2001,

luultavammin vanhinta Henok traditiota. Jo hellenistiselle aikakaudelle tai makkabealaiselle aikakaudelle sijoittunee Unien kirja luvuillaan 83 – 90. Henokin kirje (92 – 105) on koottu toisella vuosisadalla ennen ajanlaskua. Noakin syntymästä kertovat luvut 106 ja 107. Seitsemäntenä kirjana on Toinen kirja Henokista. Viimeisenä tulee Jättiläisten kirja, jossa kerrotaan jättiläisten syntyneen Valvojaenkeleiden ja naisten välisestä suhteesta. Sen täydellisestä sisällöstä, ajoituksesta ja tarinakokoelman alkuperästä ei olla varmoja, koska materiaalia on olemassa vain fragmentteina Qumranin arameankielissä käärlöydöissä. Sen kirjan myöhempi versio on säilynyt maininkealaisissa teksteissä. Nämä Jättiläisten kirjan kertomukset ovat olleet laajennus Henokin lukujen 6 – 16 materiaaliin.²²⁹

6.3.1. Ensimmäinen Henokin kirjan luvut 1–36

Valvojaenkeliin kirja sisältää monenlaista materiaalia. Sillä on selvästi linkkejä Tooraan, erityisesti Genesis 6 lukuun, mutta sisältää myös paljon muita ja erilaisia motiiveja ja ajatuksia, mitä Genesis 6 ei sisällä.²³⁰ 1 Henokin kirjan lukujen 1–36 tutkimuksessa on ollut ajoituksessa erilaisia määritelmiä. J.T. Milik on ajoittanut 1 Henokin kirjan luvut 6–9 persialaiselle aikakaudelle ja esittänyt, että Gen. 6: 1–4 ovat tämän tekstin tiivistelmä. Nickelsburg puolestaan ajoittaa Semihasa myytin varhaiselle hellenistiselle ajalle. Tutkijoista Nickelsburg ja R. Bartelmus näkevät 1 Henokin kirjan 6–11 olevan Genesis 6 tulkintaa.²³¹ William Loader puolestaan esittää, että Valvojaenkeliin kirja (1 Henok 1–36) ajoittuisi jopa neljännelle vuosisadalle eaa..²³² Nickelsburg sijoittaa jumalien poikien ja naisten seurustelun kreikkalaisiin tarustoihin. Ihmiset saivat näiltä jumalan pojilta myös monenlaisia työkaluja ja neuvoja. Kreikkalaisessa Prometeus myytissä kerrotaan, kuinka Prometeus varasti jumalilta tulen ja antoi sen ihmisille.²³³

1 Henokin kirjan 1–36 lukujen keskeisiä teemoja ovat pahan synty, Valvojaenkeliin ja heidän kohtalonsa sekä mikä on tuonela ja paratiisi. Luvut 6–36 muodostavat kirjan varhaisimman kerrostuman.²³⁴ Tämä jakso kertoo enkelien lankeemuksesta, sen ihmiskunnalle aiheuttamasta rappiosta ja onnettomuudesta.

²²⁹ Nickelsburg 2001, 7–8.

²³⁰ Silverman 2012, 175.

²³¹ Nickelsburg 2001, 119.

²³² Loader 2013, 23.

²³³ Nickelsburg 2001, 122.

Prometeus muovasi savesta ihmisen ja kansoitti maan. Zeus ei halunnut antaa Prometeuksen suojateille tulta, joten tämä varasti tulen ja toi sen ihmisille. Zeus kosti ja antoi Prometeukselle lahjaksi Pandoran lippan. Kun se lipas sitten avattiin, tulivat kaikki vitsaukset maailmaan.

²³⁴ Nickelsburg 2001, 7.

Jumala tuhoaa vedenpaisumuksen yhteydessä nämä jättiläiset, mutta niiden henget, demonit jätetään vapaaksi maan päälle. Henok yrittää sovitella Kaikkein korkeimman edessä, mutta häntä kielletään rukoilemasta heidän puolestaan. Hän joutuu ennustamaan ja julistamaan tuomion, joka odottaa enkeleitä, demoneja ja pahoja ihmisiä lopullisessa ratkaisussa (6–16). Henok näkee kaksi näkyä, joissa hän tekee matkoja. Ensimmäisessä näyssään hän käy paikassa, joka on varattu enkelien rankaisemiseen (17–20); toisessa näyssään hän näkee sheolin eli tuonelan ja maailmanlopun (21–36).

Valvojaenkeleiden kirjan luvut 6-11 muodostavat uudelleen kirjoitetun raamatullisen tekstin kaksine dimensioineen. Voidaan sanoa, että siitä on tullut eskatologisesti väritetty myytti. Se on kertomus pahan alkuperästä muinaiselta aikakaudelta, mutta joka on todellisuudessa kirjoittajan käsitys ajastaan.²³⁵ Lukuja 12–16 verrattaessa lukuihin 6–11, niin huomataan, että luvuissa 12–16 käsitellään samoja asioita kuin luvuissa 6–11. Molemmissa osioissa kerrotaan valvojaenkeleiden seksuaalisesta toiminnasta naisten kanssa. Tekstien yleisinä tunnuspiirteinä ovat sanat haluaminen, synnyttäminen, vaimoksi ottaminen, tahrautuminen (käsittää myös naisten epäpuhtauden ja veren) ja naisten makaamisen.²³⁶ Luvuissa 6–11 kerrotaan myös asevarustuksista ja sodankäynnistä. Jättiläismyytillä on kirjassa haluttu kuvata sodankäynnin opetusta. Naisten opettaminen käyttämään esimerkiksi kosmetiikkaa on kirjoittajan tapa kuvata negatiivisia vaikutuksia.²³⁷

Syntiä ja pahuutta kuvataan taivaallisten kapinoijien kääntymisellä taivallista kuningastaan vastaan. Seurauksena tästä kapinoinnista syntyi väkivaltaa ja verenvuodatusta sekä johti seksuaaliseen rikkomukseen ja vääränlaiseen uskonnolliseen käyttäytymiseen. Vääränlaista uskonnollista käyttäytymistä olivat taikuus, taivaankappaleista ennustamiset ja saastunut tempelikultti.²³⁸

Valvojaenkeli kirja (1 Hen. 1–36) sisältää kaksi myyttiä Nickelsburgin mukaan. Semihasa myytissä ”taivaalliset valitut” rikkovat taivaan asettamia rajoja ottaessaan ihmisen seksipartnerikseen (15:3–7). Jälkeläisten maailmaan tuottama väkivalta ja verenvuodatus aiheuttavat maan muuttumisen epäpuhtaaksi. Maa piti rituaalisesti puhdistaa tästä epäpuhtaudesta (10:20–22). Toisessa myytissä valvoja

²³⁵ Nickelsburg 2001, 29.

²³⁶ Loader 2007, 32–33.

²³⁷ Loader 2007, 38.

²³⁸ Nickelsburg 2001, 46.

Asael samaistuu kapinoiden johtajaksi ja nämä kapinoidijat rikkovat taivaan ja maan rajaa paljastamalla salaisuuksia, jotka kuuluvat ainoastaan taivaaseen.²³⁹

6.2.2. Teksti ja käännös1 Hen. 6–8; 9:6–8; 19:1–2 ja 15:2–7,10

Georg W.E. Nickelsburg on käyttänyt englanninkieliseen käännökseensä olemassa olevia lähteitä arameankielisistä fragmenteista, kreikkalaista sekä etiopialaista versiota. Fragmentteja on säilynyt myös latinaksi, koptiksi ja syyriaksi. Nickelsburg kertoo käännöksistään, että hän on pyrkinyt selvittämään alkuperäisiä sanajärjestyksiä ja rakenteita, mutta hän on halunnut tekstien olevan hyvää englannin kieltä.²⁴⁰ Hänen käännöksensä kieli ei ole sukupuoliroolituksesta vapaata, vaan hän on käyttänyt maskuliinista sanastoa ihmisistä puhuttaessa. Perusteena tähän on hän ilmoittanut käyttäneensä aikakauden kirjoittajien tapaa ajatella.²⁴¹ Itse olen kääntänyt Nickelsburgin *sons of men* sanoilla 'ihmisten lapset' tai 'ihmiskunta' ja joissakin kohdin *men* sanalla 'ihmiset', jotta tekstin sisältö avautuisi paremmin tutkimustani varten. Nickelsburgin käyttämästä englanninkielisestä sanasta 'Watcher' olen käyttänyt sanaa valvojaenkeli.

1 Henokin kirjan kuudennen luvun juonena on kauniiden naisten näkemisestä aiheutunut himo, mikä johtaa salaliittoon.

6:1 And when the sons of men had multiplied, in those days, beautiful and comely daughters were born to them.

Ja tapahtui, kun ihmisten lapset olivat moninkertaistuneet, niin heille syntyi tuolloin kauniita ja viehättäviä tyttäriä.

6:2 And the watchers, the sons of heaven, saw them and desired them. And they said to one other, "Come, let us choose ourselves wives from the daughters of men, and let us beget for ourselves children".

Ja vartijat, taivaan pojat, näkivät ja himoitsivat heitä. He sanoivat toisilleen: "Tulkaa, valitkaamme vaimoja ihmisten tyttärien keskuudesta ja tehkäämme lapsia."

6:3 And Semihazah, their chef, said to them: 'I fear that you will not want to do this deed, and I alone shall be guilty of a great sin.'

Ja Semihaza, joka oli heidän johtajansa, sanoi heille: "Minä pelkään, ettette suostu tähän ja minun täytyy olla yksin syyllinen suureen syntiin."

6:4 And they all answered him and said, "Let us swear an oath, and let us all bind one another with a curse, that none of us turn back from this counsel until we fulfill it and do this deed."

Ja he kaikki vastasivat hänelle ja sanoivat: "Vannokaamme vala ja sitokaamme toinen toisemme kiroukseen, siten että kukaan meistä ei lähde pois tästä neuvottelusta ennen kuin olemme toteuttaneet sen ja tehneet tämän sopimuksen."

6:5 Then they all swore together and bound one another with a curse.

Sitten he kaikki vannoivat yhdessä ja sitoivat itsensä keskinäisillä kirouksilla siihen.

²³⁹ Nickelsburg 2001, 46.

²⁴⁰ Nickelsburg 2001, 3.

²⁴¹ Nickelsburg 2001, 3.

6:6 And they were all them, two hundred; who descended in the days of Jared on to peak of Mount Hermon. And they called the mountain “Hermon” because they swore and bound one another with curse on it.

Ja heitä oli kaikkiaan 200, jotka laskeutuivat Jaredin päivinä Hermonin vuoren huipulle. Ja he kutsuivat vuorta ”Hermoniksi”, koska he vannoiivat valan ja sitoivat toinen toisensa kirouksella siihen.

6:7 These are the names of their chiefs: Shemihaza – this one was their leader: Arteqoph, second to him; Remashel, third to him; Kokabel, fourth to him; < Armuhahel >, fifth to him; Ramel, sixth to him; Daniel, seventh to him, Zigel, eight to him, Baraqel, ninth to him; Asael, tenth to him; Hermani, eleventh to him; Matarel, twelfth to him; Ananel, thirteenth to him; Setawel, fourteenth to him; Samshiel, fifteenth to him; Sahriel, sixteenth to him; <Tummiel >, seventeenth to him; Turiel, eighteenth to him; Yamiel, nineteenth to him; Yehadiel twentieth to him.

Ja nämä olivat heidän johtajiensa nimet: Shemihaza, Arataqof, Remasel, Kokabel, Oramel, Ramiel, Daniel, Zigel, Barakel, Asasel, Hermoni, Matarael, Ananel, Setawel, Samsiel, Sahariel, Tummiel, Turiel, Yamiel, Yeadiel.

6:8 These are their chiefs of tens.

Nämä ovat heidän joukkueidensa johtajia.

1 Henokin kirjan seitsemännen luvun alussa toimitaan suunnitelman mukaisesti, ja ihmisiä opastetaan.

7:1 These and all the others with them took for themselves wives from among them such as they chose. And they began to go in to them, and to defile themselves through them, and to teach them sorcery and charms, and to reveal to them the cutting of roots, and plants.

Ja heidän kanssaan kaikki muutkin ottivat itselleen vaimoja ja jokainen valitsi itselleen yhden ja he alkoivat maata heidän kanssaan ja saastuttaa näin itsensä ja opettaa heille taikuutta ja lumouksia ja paljastaa heille juurien leikkuun ja kasvit.

Mitä tapahtuikaan!

7:2 And they conceived from them and bore to them great giants. And the giants begat Nephilim, and to the Nephilim were born + Elioud+. And they were growing in accordance with their greatness.

Ja naiset tulivat heistä raskaiksi, ja synnyttivät heille suuria jättiläisiä. Ja jättiläiset siittivät nefilimit ja nefilimille syntyi .. ja he kasvoivat mahtaviksi:

7:3 They were devouring the labor of all the sons of men, and men were not able to supply them.

Ne ahmivat kaikki ihmiskunnan raadannan tuotokset, ja ihmiset eivät enää kyenneet ravitsemaan heitä.

7:4 And the giants began to kill men and to devour them..

Ja jättiläiset alkoivat tappaa ihmisiä ja ahmia heitä.

7:5 And they began to sin against birds, and beasts, and creeping things and the fish, and to devour one another’s flesh. And they drank the blood.

Ja he alkoivat tehdä syntiä lintuja, petoja, matelijoita ja kaloja vastaan, ja alkoivat ahmia toinen toistensa lihaa. Ja he joivat verta.

7:6 Then the earth brought accusation against the lawless ones.

Silloin maa alkoi syyttää laittomia.

1 Henokin kirjan kahdeksannessa luvussa on taitojen opetuksen aika. Siinä kerrotaan myös, mihin opetukset johtavat.

8:1 Asael taught men to make swords of iron, and weapons and shields, and breastplates, and every instrument of war.

He showed them metals of the earth and how they should work gold to fashion it suitably, and concerning silver, to fashion it for bracelets and ornaments for women. And he showed them concerning antimony and eye paint and all manner of precious stones and dyes.

And the sons of men made them for themselves and for their daughters and they transgressed and led astray the holy ones.

Ja Asael opetti ihmisiä tekemään miekkoja, veitsiä, kilpiä ja rintakilpiä ja teki heille tunnetuiksi maan metallit ja niiden työstämisen taidon sekä rannerenkaiden ja koristeiden ja opetti antimoniin käytön²⁴², silmien kaunistamisen sekä teki tunnetuksi kaikki arvokkaat kivet ja kaikki väriaineet. Ja ihmisten pojat tekivät niitä itselleen sekä tyttärilleen ja he turmeluivat.

8:2 And there was much godlessness upon the earth, and they made their ways desolate.

Ja jumalattomuus kasvoi ja he olivat matkalla kohti hävitystä.

8:3 Semihasa taught spells, and cutting the roots.

Hermani taught sorcery for loosing of spells and magic and skill.

Baraqel taught the signs of lightning flashes.

Kokabel taught the signs of the stars.

Zigel taught the signs of the shooting stars.

Arteqoph taught the signs of the earth,.

Samsiel taught the signs of the sun.

Sariel taught the signs of the moon.

And they all began to reveal mysteries to their wives and to their children.

Shemihaza opetti lumouksia ja juurileikkauksia.

Hermoni opetti suojautumaan kirouksilta ja taikuudelta.

Barakel opetti salamoista ennustamista.

Kokabel opetti tädistä ennustamista.

Ziqiel opetti pyrstötädistä ennustamista.

Arataqof opetti maan merkeistä ennustamista,

Samsiel opetti auringosta ennustamista ja

Sahariel opetti kuusta ennustamista.

Ja he kaikki alkoivat paljastaa salaisuuksia vaimoilleen ja lapsilleen. (Valvojaenkeliin kirja 4QEn^a IV).²⁴³

8:4 (And) as the men were perishing, the cry went up to heaven.

Ja kun ihmiset tuhoutuivat, he huusivat ja heidän huutonsa nousi ylös taivaaseen.

1 Henokin kirjan yhdeksännessä luvussa neljä arkkienkeliä välittää tietoa maan päällä tapahtuneesta. Mikael, Sariel, Rafael ja Gabriel katsovat taivaasta alas maan päälle ja näkevät hävityksen, väkivallan sekä jumalattomuuden. He esittävät Kaikkein korkeimmalle, mitä Asael ja Semihasa ovat tehneet ja aiheuttaneet.

²⁴² Antimoni on puolimetalli, jota esiintyy kahdessa muodossa: kovana, hopeanhohtoisena metallimaisena aineena (valmistettu astioita jo n. 2000 eea.) sekä tummanharmaana jauheena. Jo varhain tunnettiin myös luonnossa esiintyvä antimonihohde (Sb₂S₃) eli stibniitti, jota itämaiden naiset käyttivät kulmakarvojen maalaamiseen, jotta silmät näyttäisivät suuremmilta.

<https://fi.wikipedia.org/wiki/Antimoni>

²⁴³ Käännös Nea Pohja; Sollamo & Pajunen 2015, 228.

Lainaus Valvojaenkeliin kirjan arameankielisestä käsikirjoituksesta, joka säilynyt Qumranista.

9:6 You see what Asael has done,
who has taught all iniquity upon the earth,
and has revealed the eternal mysteries that are in heaven,
which the sons of the men were striving to learn.

Näet mitä Asael on tehnyt, hän on opettanut kaikkea vääryyttä maan päällä ja on paljastanut taivaan ikuiset mysteerit, joita ihmiset yrittivät oppia.

9:7 And (what) Shemihazah (has done) to whom you gave the authority to rule over them
who are with him.

Ja mitä Shemihaza on tehnyt, hän, jolle annoit oikeuden johtaa heitä, jotka ovat hänen kanssaan.

9:8 They have gone in to the daughters of men of earth,
and they have lain with them, and have defiled themselves with the women.
And they have revealed to them all sins, and have taught them to make hateproducing
charms.

Ja he ovat yhtyneet maan päällä olevien ihmisten tyttäriin ja maanneet heidän kanssaan ja ovat saastuttaneet naisten kanssa itsensä. ja ovat tuoneet heille (ihmisille) ilmi kaikki synnit ja olivat opettaneet heitä tekemään vihaa tuottavia loitsuja.

Luvussa 19 Henok matkustaa luoteeseen, jonka aikana hän tapaa Urielin

19:1 And Uriel said to me: 'There stand the angels who mingled with the women. And their spirits – having assumed many forms – bring destruction on the men and lead them astray to sacrifice to demons as to gods until the day of the great judgements, in which they will be judged with finality

Ja Uriel sanoi minulle: 'Tässä tulevat seisomaan enkelit, jotka ovat yhtyneet naisiin. Ja heidän henkensä, jotka omaksuvat monia erilaisia muotoja, saastuttavat ihmiskuntaa ja johtavat heidät harhaan ja uhraamaan demoneille kuin jumalille. Täällä he seisovat suureen tuomionpäivään saakka, jolloin heidät tuomitaan lopullisesti.

19:2 And the wives of the transgressing angels will become sirens.
Ja langenneiden enkelien naiset muuttuvat seireeneiksi.

Valvojaenkelit ovat saaneet tuomion ja he ovat yrittäneet saada Henokin kautta helpotusta siihen. Henok vie tämän vetoomuksen niiden puolesta taivaaseen, mutta Henokille sanotaan, ettei tuomioon tule minkäänlaista helpotusta. 1 Hen. 15:2–7a, 10 kerrotaan syyt tuomioon.

15:2 Go and say the watchers of heaven, who sent you to petition in their behalf, "You should petition in behalf of men,
and not men in behalf of you.

Mene ja sano valvojaenkeleille, jotka lähettivät sinut tekemään vetoomuksen heidän puolestaan "teidän pitäisi tehdä vetoomus ihmisten puolesta, eikä ihmisten pitäisi tehdä sitä teidän puolestanne.

15: 3 Why have you forsaken the high heaven, the eternal sanctuary,
and lain with women, and defiled yourselves with the daughter of men, and taken
yourselves wives, and done as the sons of earth ;
and begotten yourselves sons, giants?

*Miksi olette hylänneet korkean taivaan, iänkaikkisen pyhäkön,
ja maanneet naiset, ja saastuttaneet itsenne ihmisten tyttärien kanssa, ja ottaneet itsellenne vaimoja, ja toimineet kuten maan pojat;
ja siittäneet itsellenne poikia, jättiläisiä?*

15:4 You were holy ones and spirits, living forever.
With the blood of women you have defiled yourselves,
and with the blood of flesh you have begotten;
And with the blood of men you have lusted,
and you have done as they do –
flesh and blood, who die and perish.

*Te olitte enkeleitä ja henkiä, ikuisesti eläviä.
Naisten veren kautta te saastutitte itsenne,
ja miesten veren avulla olette himoinneet,
ja olette toimineet niin kuin he toimivat –
liha ja veri, jotka kuolevat ja tuhoutuvat.*

15:5 Therefore I gave them women,
that they might cast seed into them,
and thus beget children by them,
that nothing fail them upon the earth.

*Siksi minä annoin heille naiset,
jotta he (miehet) voivat jakaa heihin (naisiin) siemenen,
ja siittää lapsia,
jotta mikään ei vioita heitä maan päällä.*

15:6 But you originally existed as spirits, living forever,
and not dying for all the generations of eternity.

*Mutta te olitte alkuperältään henkiä, ikuisesti eläviä,
ette kuolevia vaan kuuluitte iankaikkisuuden sukupolviin.*

15:7 Therefore I did not make women among you....

Siksi minä en luonut teidän joukkoonne naisia...

15:10 The spirits of heaven, in heaven is their dwelling;
but the spirits begotten in the earth, on earth is their dwelling.”

*Taivaan henget, taivaassa on heidän asumuksensa;
mutta maassa synnytettyt henget, maan päällä on heidän asumuksensa.*

7 Mihin kauneus ja seksuaalisuus johtavat

7.1. Kauniit naiset, himo ja salaliitto 1 Hen.6:1–6:8

1 Henokin kirjassa 6:1 toistetaan kauneus sana *beautiful and comely* (*ὡραία και καλαί*). Tällä kauneutta käsittävien sanojen toistolla halutaan kertoa, että tyttäret olivat tavattoman kauniita. Kaunis ja viehättävä sanontaa voidaan verrata arameankielisessä tekstissä olevaan לטב ולשפיר.²⁴⁴ Rüdiger Bartelmusin mukaan vanhemmassa traditiossa käsiteltiin naisten kauneutta naiivisti ainoastaan hyvänä ominaisuutena, mutta tässä kohdin tämä harmittoman tuntuinen ilmaisu pitää sisällään negatiivisen ajatuksen.²⁴⁵ Tämä kauneus aiheuttaisi siten valvojaenkeleissä himon, joka johtaa jättiläisten syntyyn ja tuhoon.

Verbi ”valita” niin 1 Henokin kirjassa 6:2 kuin Gen. 6:2 määrittelee ehdon. Valvojaenkeli synniksi himoon on lisätty heidän aikomuksensa avioitua ja lasten siittäminen.²⁴⁶ Kun taivaan pojat mielivät itselleen näitä ihmisten kauniita

²⁴⁴ Black 1985, 116.

²⁴⁵ Bartelmus 1979, 159.

²⁴⁶ Nickelsburg 2001, 176–177.

tyttäriä (1 Henok 6:2), niin Nickelsburgin mukaan siinä on käytetty kreikankielistä verbiä ἐπθουμέν. Verbillä on halveksiva merkitys 'himoita'.²⁴⁷ Tämä on valvojaenkeliä tekemä päätös valinnasta ja himoitsemisesta on outoa, sillä Pentateukin mukaan naisen asioista päättivät hänen miespuoliset sukulaisensa. Näin hallintavalta heijastui myös naisen seksuaalisuuteen.²⁴⁸ Häpeä eli maskuliinisuuden menetys on Vanhassa testamentissa avainsana.²⁴⁹ Tämän asian tietäessämme Genesis 6:1 kerrottu *ihmisten tyttärien* ottaminen omaksi ilman isän lupaa tuntuu oudolle. Ainoastaan ihmisten täydellinen turmeltuneisuus saattaisi kumota häpeän tunteen. Kertomus valvojaenkeliä seka-avioliitosta ja viittaukset siihen, miten naiset viettelevät 'valitut' (holy ones), saattaa sisältää erityisen huolenaiheen ihmisen seksuaalisesta siveettömyydestä. 1 Hen. 12–16 kohdassa on kritisointia Jerusalemin pappeja kohtaan siitä, että he ovat rikkoneet seksuaalista puhtautta koskevia lakeja.²⁵⁰

Koska halu ja sen toteuttaminen olivat laittomia tekoja, niin jo verbin 'himoita' käyttö tuo esille ajatuksen synnin motiivista.²⁵¹ Raamatun teksteissä käytetään sanontaa "suuri synti", kun kuvataan huorintekoa, aviorikosta tai inestiiä sekä mahdollisesti murhaa (Ps. 19:14; Gen. 20:9; Gen. 39:9). Semihasan käyttämä ilmaisu 'suuri synti' tarkoittaa tässä kohtaa (1 Hen. 6:3) seksuaalista toimintaa kiellettyjen tasojen kanssa.²⁵²

Kun valvojaenkelit vannovat (6:4), on siinä käytetty Apostolien teoistakin (23:12–14) tuttua rakennetta. Poikkeavaa rakenteen tavanomaisesta käytöstä on se, että kirous ei tässä vaadi jonkinlaista kieltäytymistä. Tässä tapahtumana on seksuaalisen kanssakäymisen sinetöinti. Jos he välttelisivät tätä kirousta, niin he joutuisivat Jumalan kiroamiksi ja ikuiseen rangaistukseen. Myös paikan nimenä oleva Hermon sisältää sanaleikin "kirouksesta" הרמ.²⁵³

7.2 Toimintaa suunnitelman mukaisesti 1 Hen. 7:1

Tämä osa alkaa kiertoilmauksella "began go in to" eli 'alkoivat maata heidät', joka on normaali raamatullinen ilmaisu yhdynnälle (Gen. 30:16). Lisäksi tämä ei ollut yksi ainoa akti, vaan voidaan ajatella sen olleen jatkuvaa toimintaa. Tässä ei olla ottamassa vaimoja siinä merkityksessä, että perustetaan

²⁴⁷ Nickelsburg 2001, 176.

²⁴⁸ Nissinen 2013, 191.

²⁴⁹ Nissinen 2013, 204.

²⁵⁰ Nickelsburg 2001, 51.

²⁵¹ Nickelsburg 2001, 176.

²⁵² Nickelsburg 2001, 176–177.

²⁵³ Nickelsburg 2001, 177.

kotitalouksia, vaan painotus on kielletyssä seksuaalisessa suhteessa.²⁵⁴ Kirjailija ei selosta mitenkään, miten tämä yhdyntä voisi tapahtua jumalallisten olentojen ja ihmisten välillä.²⁵⁵ Enkelien ja ihmisten sukupuoliyhtyminen on ollut juutalaisille kammottava teko, joten he ovat voineet mieltää sen ihmisen ja eläimen väliseksi yhdynnäksi.²⁵⁶ Myöhemmässä kohdassa 1 Henok 39 puhutaan enkelillisestä siemenestä. Kuitenkin Nickelsburgin mukaan siinä ja kohdassa 9:8 epäpuhtaus johtuu yksinkertaisesti seksuaalisesta yhdynnästä, eikä johdu kontaktista naisten veren kanssa (10:11). Loader esittää, että valitut naiset olivat luonnollisesti nuoria naisia, jolloin neitsyydestä johtuen ensimmäinen yhdyntä tuotti sen veren.²⁵⁷ Voidaan siis ajatella, että tämä veri ei tuottanut saastaisuutta, mutta siinä tapahtui sekoittuminen ihmisen lihan ja vereen.

Tässä kohdin löytyy myös uusi näkökulma Valvojaenkeliä väärintekoon. He alkavat opettaa naisilleen juurten leikkaamista ja kasveja. Tämä ei heti tunnu vääralta teolta, mutta 8:3 kerrotaan, kuinka Shemihaza ja hänen päällikkönsä opettivat juurien leikkuuta, noitavoimia, taikoa ja kirouksia. Tämän on katsottu viittaavan noitavoimiin, joka oli kiellettyä. Nämä naiset ovat opetuksen jälkeen pahan tradition kantajia. Tässä voi olla kysymys seksuaalisesta moraalittomuudesta – ehkäpä rakkausrohdoista.²⁵⁸

7.3. Mitä tapahtui 1 Hen. 7:2–6

Kohta 1 Hen. 7:2 kertoo jättiläisten synnyn raamattutradition mukaisesti, mutta lisäkertomuksena on vielä, että jättiläiset rikkoivat myös Jumalan määräämiä rajoja vastaan. Ne tappoivat ihmisiä, söivät heitä ja tekivät syntiä erilaisia luontokappaleita vastaan. Niiden syntinä oli osittain väkivalta ja osittain rituaalinen epäpuhtaus.²⁵⁹ Jättiläisten koon kuvaus ja suunnattomat ruokamäärät, mitä ne syövät, antavat lukijalle kuvauksen hirmuolioista. Mutta kun lisänä on vielä veren juonti, joka oli kiellettyä (Lev. 3:17), niin näistä jumalolentojen ja ihmisten aikaansaamista jälkeläisistä tuli rikoksen tekijöitä ja hylkiöitä.²⁶⁰ Näillä jättiläisillä eli valvojaenkeliä jälkeläisillä oli luonnollisesti jo kokonsa takia suurempi ruokahalu. Collins vertaa näiden jättiläisten halua Gilgamesh tarinaan. Gilgamesh oli kaksikolmososa jumala ja hänen ”ruokahalunsa” oli niin suuri, ettei

²⁵⁴ Loader 2007, 12.

²⁵⁵ Nickelsburg 2001, 184.

²⁵⁶ Loader 2013, 25.

²⁵⁷ Loader 2007, 14.

²⁵⁸ Loader 2007, 15.

²⁵⁹ Collins 2008, 264.

²⁶⁰ Bartelmus 1979, 167.

hän jättänyt nuoria miehiä tai nuoria naisia rauhaan.²⁶¹ Tämän ajatuksen perusteella voisi ajatella, että tällä ”ruokahalulla” halutaan myös kertoa, että nämä valvojaenkeliä jälkeläiset harrastivat myös ihmisten kanssa kiellettyä seksuaalista toimintaa. Loader toteaa, että raiskaus oli (on) yleistä sodankäynnissä, mutta hän ei näe tässä kohdissa, että jättiläiset olisivat siten tehneet syntiä.²⁶²

Seksuaalisuuden kuvauksen voidaan ajatella palvelevan kolmea asiaa 1 Hen. 6:1–8; 7:1 ja 7:2–5 kohdissa. Se puolustaa jättiläisten näennäisjumalallista luonnetta ja siten niiden eroa ihmisrodusta. Avuttomat ihmiset joutuvat sellaisten pahojen voimien alaisiksi, joita he eivät voi millään hallita. Seksuaalisuuden kuvaus puolustaa ja selittää jättiläisten pahansuopaista luonnetta. Niiden sikiäminen oli kapinallinen teko, jonka kautta niiden isät eli valvojaenkelit toivat kapinallisen luonteensa maailmaan.²⁶³

1 Henokin kirjan 6–11 mukaan tehdyn tulkinnan perusteella on esitetty, että mikä tahansa luvaton suvunjatkamistoiminta olisi ollut selvää ja häpeämätöntä niskurointia jumalyhteisöä vastaan.²⁶⁴

7.4. Taitojen opetuksen aika ja seuraamukset 1 Hen. 8:1–4

Asael kertomus on saattanut olla aikoinaan aivan erillinen kertomus. Hän opettaa ihmisille, kuinka varustautua sotaan ja antaa naisille opetusta, miten kosmetiikalla voidaan kaunistaa itseään. Asael tehosti siten naisten houkuttelevuutta. Tämä ei ole siten mikään viatonta tieto tapahtumasta.²⁶⁵ Naiset eivät olleet nyt pelkästään valvojaenkeliä intohimon uhreja, vaan olivat osallisia heidän tekoihinsa.²⁶⁶

Raamatun kertomuksen mukaisesti nämä tyttäret ovat kauniita ja 1 Hen. 8:1 saadaan lisätietoa siitä, miten naisille opetettiin lisää kaunistumisen keinoja. Kuitenkin eivät nämä jo kauniiksi mainitut naiset olisi tarvinnut lisää kaunistuskeinoja, sillä heidän olivat jo Luojan luotuina kauniita (1 Hen. 6:1). He tehostivat näillä kosmeettisilla²⁶⁷ aineilla ja koruilla itsensä ja se myötävaikutti

²⁶¹ Collins 2008, 265.

²⁶² Loader 2007, 17.

²⁶³ Nickelsburg 2001, 167-168.

²⁶⁴ Nissinen 2008, 261.

²⁶⁵ Loader 2007, 19.

²⁶⁶ Loader 2013, 24.

²⁶⁷ Nickelsburg 2001, 194.

Silmämaalauksia käytettiin ensin suojana silmäsairauksia vastaan, ne tulivat sittemmin laajasti kosmeettisiin käyttötarkoituksiin. Kun on mainittu louhintaa, metallurgia ja jatkettu sen jälkeen silmämaalauksilla, niin arkeologiset todisteet esittävät, että eri aikoina ja paikoissa antiikin Välimeren alueilla olivat silmämeikit tehtyjä eri mineraaleista jauhamalla. Yleinen sana silmämeikille on סִימָנִים .

Valvojaenkeliä lankeamiseen.²⁶⁸ Näin naisten kauneuden ylikorostaminen vielä kauneuskeinojen avulla, voi olla ainoastaan turmiollista.²⁶⁹ Kaunistamalla ja koristelemalla itsensä he johtivat pyhät olennot harhaan. Tämän perusteella ei ainoastaan liitto valvojaenkeliä ja ihmisnaisten välillä ollut synnillistä, vaan lisäksi uskottiin naisten viekoitelleen valvojaenkeliä siihen.²⁷⁰

Kun Valvojaenkeliä opettavat magiaa, voidaan miettiä tarkoitetaanko noitavoimia vai mustasta magiasta. Musta magia on traditiota, jolla on demoninen alkuperä.²⁷¹ Semihasan ja hänen kumppaniensa opetukset taikuudesta ja loitsuista antoivat naisille kyvyn käyttää niitä apunaan.²⁷² Kun valvojavaojaenkeliä opettavat vaimoilleen magiaa, loitsimisia, lääkejuomien tekoa yrteistä ja antavat neuvoja, miten vastustaa kilpakosijoita, niin seuraamukset näistä opetuksista ovat selviä. He eivät ole näin ollen pelkästään vastuussa verisestä väkivallasta, vaan tällä naisten opetuksella he myös vaikuttavat yksilöiden jokapäiväisen elämän kriiseihin. Hellenistisen kulttuurin vaikutus näkyy tässä niin sanotussa tieteellisessä opetuksessa.²⁷³

Kahdenkymmenen johtajan nimet on löydetty myös Qumranista löydettyistä fragmenteista 4 QEn^a, 4QEn^b sekä 4QEn^c. Kuitenkaan viidentenä olevasta *Oramel* johtajasta ei ole arameankielistä näyttöä.²⁷⁴ Luonnonilmiöitä kuvaavat johtajien nimet tuntuvat osoittavan, että he ovat vastuussa taivaan ja maan ilmiöiden järjestyksen pidosta. Taivaassa on auringosta, kuusta, tähdistä, pyrstötähdistä, ukkosesta ja salamoista vastaavia enkeleitä. Merestä ja vuorista, kuten myös kaatosateisesta sadekaudesta ja sen pilvistä ja sateesta vastaavat enkelit pitävät huolta maan päällisistä asioista.²⁷⁵

8:4 kohdassa kerrottu ihmisten itku ei tunnu sopivan tähän Valvojaenkeliä listaan, mutta se sopii hyvin kohtaan 7:6. Kun se tulee välittömästi 8:1 ja 8:2 jälkeen, niin se antaa ymmärtää, että jumalattomuus käsittää seksuaalisen rikkomuksen, ja että jumalallinen rangaistus on tulossa.²⁷⁶

²⁶⁸ Loader 2007, 18.

²⁶⁹ Bachmann 2009, 69.

²⁷⁰ Nissinen 2008, 265.

²⁷¹ Nickelsburg 2001, 197.

²⁷² Loader 2007, 54.

²⁷³ Nickelsburg 2001, 171.

²⁷⁴ Nickelsburg 2001, 175.

²⁷⁵ Nickelsburg 2001, 179–181.

²⁷⁶ Loader 2007, 19.

7.5 Neljä arkkienkeliä 1 Hen. 9:6–8

Tässä luvussa siirrytään uuteen vaiheeseen tarinassa. Siinä on kaksi eri ajatusta; ihmiskunta on uhri ja ihmiskunta on syyllinen.²⁷⁷ Mikael, Sariel, Rafael ja Gabriel näkivät mitä tapahtui, kuuluivat ihmiskunnan huudon ja etsivät taivaallista väliintuloa. Syylliseksi tulee ensin Asael teoillaan. ja tämän jälkeen Shemihaza. Sitten kirjoittaja jatkaa 7:1 formulaa toistolla. Jälleen yhtyminen ihmisten tyttärien kanssa on tuomittavaa sekä myös kaikki Valvojaenkeliä opettamat vihaa tuottavat loitsut.²⁷⁸

Qumranista löydettyssä fragmentissa 4Q531²⁷⁹ kerrotaan jättiläisten (”nefilimien”) motiiveista. Tässä fragmentissa kerrotaan myös Valvojaenkeliä tahraantumista ja samanlainen teksti löytyy 1 Hen. 9:8 ” he makaavat heidän kanssaan – noiden naisten – ja tahraantuvat...” Toinen kohta fragmentissa kertoo, että valvoijille syntyivät ’nefilimit’. 1 Hen 7:2; 9:9 ja 10:9 annetaan lisäksi tieto, että ’nefilimit’ synnytti *nainen*.²⁸⁰

7.6. Henok tapaa Urielin 1 Hen 9:1–2

Tässä viitataan jälleen seksuaaliseen yhdyntään. Tässä ei painoteta laittomiin paljastuksiin, vaan seksuaaliseen rikkomukseen. Myös ensimmäisen kerran viitataan pahojen henkien toimintaan epäjumalan palvelun termeillä.²⁸¹

Valvojaenkeleiden naisten muuttuminen seireeneiksi (1 Hen. 19:2) on peräisin kreikkalaisesta mytologiasta. Nämä seireenit olivat puoliksi naisia ja puoliksi lintuja olemukseltaan ja ne houkuttelivat miehiä turmioon.²⁸² Tällä muuttumisella haluttiin kuvata naisten seksuaalisuuden vaarallisuutta (1 Hen. 6:1). Naisten seksuaalinen vaarallisuus oli syntynyt Asaelin opetuksien johdosta, mutta myös taioista loitsuista, joita Semihasan ja hänen kumppaninsa olivat opettaneet. 19:1–2 ei kerro kuitenkaan tarkempia yksityiskohtia.²⁸³

Kertomus jatkuu tästä vielä eteenpäin ja siinä kerrotaan, kuinka Rafael vangitsee ja sitoo Asaelin, Gabriel tuhoaa Valvojaenkeliä ja ihmisten tyttärien jälkeläiset lähettämällä ne sotimaan toisiaan vastaan.²⁸⁴ Kuitenkaan vaara ei ollut ohitse, sillä ihmiset pitivät hallussaan näitä opittuja salaisuuksia. Naiset

²⁷⁷ Loader 2007, 20.

²⁷⁸ Loader 2007, 20.

²⁷⁹ Stuckenbruck 1997 (4QEnGiants).

²⁸⁰ Stuckenbruck 1997, 151–152.

²⁸¹ Loader 2007, 54.

²⁸² Nickelsburg 2001, 288.

²⁸³ Loader 2007, 54.

²⁸⁴ Loader 2013, 24.

pitivät hallussaan saamaansa vaarallisena ja kiellettynä pidettyä tietoa ja saattoivat yhä edelleen koristella itsensä viettelevästi. Siten jatkui ihmisten tyttärien pahan vaikutus maan päällä.²⁸⁵

7.7. Yhteenvedo siitä, miksi tuli tuomio 1 Hen. 15:2–7,10

Valvojaenkeli kertomusta kehitellään eteenpäin ja Henok lähetetään kertomaan valvojaenkeleille (15:2), että heille on langetettu rangaistus ja siihen ei saa mitään helpotusta. Tässä on käytetty tyypillistä toimeksiannon esittely kaavaa – mene ja sano. Maininta enkelin välitystehtävästä saattaa viitata niiden asemaan. Ne olisivat toimineet pappeina taivaallisessa tempeleissä (2. Moos. 28:29).²⁸⁶ Myös Henokille annettu selvä ja uhmakas viesti viittaisi myös niiden papin rooliin.²⁸⁷

15:3 oleva adjektiivi korkea (ύψηλόν) saattaa vihjata taivaiden monikollisuuteen ja se osaksi kuvaa taivaan ja maan eroa. Jes. 33:5 מרום tarkoittaa sitä ja se on yleinen termi taivaalle.²⁸⁸ Valvojaenkelit olivat saastuttaneet itsensä yhtymällä naisiin. Tämä teko teki heidät rituaalisesti epäpuhtaaksi (Lev. 15:16–18).²⁸⁹ Tämä valvojaenkeli sekaantuminen ihmisiin aiheutti näin koko ihmiskunnalle tuomion. Heidän suurimmaksi synnikseen tulivat kielletyt seksuaalisuuden rajojen ylittämiset, kun he naivat kenet tahansa he tahtoivatkin. Kun kertomuksessa kuvataan näiden valvojaenkeli tekoja, kuvataan samalla kolmea erilaista pahuutta, mitä ihmisen tulisi välttää: kielletty yhdyntä, epäpuhtaus ja vääräys.²⁹⁰

15: 4–7 on toistettu 1 Hen. 6–11 esitettyjä elementtejä. Niissä luvuissa esiintyivät sanat 'pyhyys' ja 'saaste' ja täällä esiintyvät sanat 'valitut' (holy ones)/tahrattut. Ihmisten jälkeläisten oli tarkoitus jatkaa sukua, mutta Valvojahenget olivat henkiä ja kuolemattomia, joten suvunjatkamiseen ei ollut enää tarvetta. Valvojaenkelit sekoittivat siemenensä ihmisen veren kanssa.²⁹¹ Viis. 7:2 kerrotaan siemenen ja veren sekoittumisesta: ”kymmenen kuunkierron ajan, hänen verestään minut kiinteytti miehen siemen ja nautinnon yö”. He olivat kaiken lisäksi nauttineet ihmisen seksuaalisesta himosta, mikä oli sopimatonta heidän enkelimäisen asemansa johdosta. Tässä esiintuotu käsitys naisesta,

²⁸⁵ Loader 2013, 25.

²⁸⁶ Nickelsburg 2001, 271.

²⁸⁷ Loader 2013, 25.

²⁸⁸ Nickelsburg 2001, 271.

²⁸⁹ Nickelsburg 2001, 271.

²⁹⁰ Kvanvig 2005, 76–77.

²⁹¹ Nickelsburg 2001, 272.

avioliitosta ja seksistä on täysin mies suuntautunutta. Seksi on tarkoitettu miehen suvun jatkumista varten ja nainen on luotu hänelle sen päämäärän toteuttamiseksi.²⁹² Tässä ei ole vivahdustakaan suhteen intiimisuudesta ja, että se olisi miehen ja naisen yhteiseloa.

15:10 selostetaan, miksi Valvojaenkelit ovat asustavat maan päällä. He ovat luoneet olemuksensa maailmaan. Koska tämä olemus on henki, niin se on kuolematon. Sen luonne on pahansuopainen, sillä Valvojaenkeliä synnyttäessä olemuksen, niin niiden luonnolla ja uhmakkaalla asenteella oli vaikutus sen olemukseen.²⁹³ Jättiläisten pahat henget jäivät maailmaan levittämään viruksia bakteereita, sairauksia ja piinaamaan ihmiskuntaa.²⁹⁴

Yhteenvetona voidaan todeta, tämä myytti Valvojaenkeleistä, jotka lankeavat alas taivaasta, on voimakas kertomus siitä, mitä sitten tapahtui. He löysivät itsensä maailmasta, joka oli Jumalan luomaa. Kaikki ei kuitenkaan ollut siellä hyvin, eivätkä ihmiset sotineen ja houkutusineen olleet ehkä sitä mitä he odottivat olosuhteilta maapallolla.²⁹⁵ Raamatun mukaan kaikki mitä Jumala loi, oli hyvää. Pahuus oli kuitenkin päässyt paratiisiin.

8. Johtopäätös

Kun aloitin tämän Valvojaenkeliä kirjan tekstin lukemisen pitkälti yli vuosi sitten, oletin työn olevan helppoa, koska kaikki ”asiat” löytyvät jo itse tekstistä. Nyt eri teoksia on luettuna paljon enemmänkin kuin mitä tähän työhön olen ottanut niitä mukaan. Lisäksi tekstiotteiden mukaan valitseminen askarrutti. Lopulta päädyin näihin teksteihin, sillä niissä näkyvät aiheelleni tärkeät kirjoitukset. Tätä työtä tehdessäni mielipiteeni muuttuivat pitkin matkaa. Vaikeinta oli pitää ajatukset pysymään vain itse tekstissä ja unohtaa nykyaika ja maailma, jossa elän. Niin paljon on maailmassa tapahtunut muutoksia näinä yli kahtena tuhatta vuotena, vai onko! Ehkäpä todellisuus liikkuu jossain siinä välimaastossa, ainakin jos seuraa ympäri maailmaa tulevia uutisia.

Kauneuden voidaan sanoa pyörittävän maailmaa, jos seuraa median antamaa kuvaa. Naisten pitää pysyä nuorina ja rypyttöminä ja sehän tapahtuu meikkauksen ja kauneuskirurgian voimin. Taina Kinnusen kirjan otsikko onkin jo itsessään asiaa valottava ’Lihaan leikattu kauneus’. Ei maailma ole siltä osin muuttunut suuresti. Meillä on vain erilaiset arvot ja määritelmät kauneudesta, vaikka tosi

²⁹² Nickelsburg 2001, 272.

²⁹³ Nickelsburg 2001, 273.

²⁹⁴ Loader 2013, 26.

²⁹⁵ Loader 2013, 26.

kauneus tunnistetaan minä aikakautena tahansa. Kauneus ei ole pelkästään ihmiskauneutta. Jumala loi ihmiskunnan lisäksi luonnon ja silloin luontokin on kaunista, sillä kaikki mitä Jumala loi, on kaunista.

Seksuaalisuus alkaa ihmisen syntymästä ja se jatkuu ihmisen viimeisen hengen vetoon. Se ei ole ainoastaan toimintoja vaan seksuaalisuus käsittää koko elämämme. Asenteet ovat muuttuneet Raamatun kertomusten ja Valvojaenkeliä ajoista vapaammiksi, mutta taustalla vaikuttavat asenteissamme vieläkin esimerkiksi Levituksen käskyt ja kiellot. Jossain päin maailmaa enemmän, jossain vähemmän. Haureutta harrastetaan ilman, että sitä pidetään haureutena ja käsitteetkin ovat tänä päivänä sekaisin. Tosin sanana haureus on vanhahtava ja sen tilalle on tullut 'huora' sana, jota voidaan sitten käyttää missä vaan.

Sukupuolisanastoa käytetään reippaasti, verrattuna antiikin kreikkalaisiin, jotka pystyivät yhdellä sanalla ilmaisemaan paljon. Portto sanaa ei nykyään juuri kuule käytettävän, vaan käytetään hienostelevaa sanaa 'seksityötäinen'. Nykyäänkin puhutaan naisen ottamisesta ja sillä on monimerkityksinen käyttötapa. Voidaan ottaa väkisin eli raiskata tai sanoa yksinkertaisesti otanpa tästä itselleni naisen.

Tästä johtopäätöksestä kirjoitan osan tarinan muodossa, esittäen välillä kysymyksiä itselleni tai lukijalle paremminkin. Se ei aivan vastanne tieteellisen kirjoittamisen kriteereitä, mutta loppulauseissa vedän sitten yhteen tämän tarinani. Siis alkuun...

Ihmisten tyttäret halusivat olla kauniita ja heille ei riittänyt Jumalan luoma kauneus. Houkutus lisäkauneuden panostamiseen tuli "stylistin ja meikkaajan" Asaelin muodossa. Asael oli huomannut, että nuoret naiset olivat turhautuneet raskaaseen työhönsä pelloilla ja elämäänsä kotitalouksissa. Nuorilla naisilla ei ollut liikkumavapautta, sillä kaikki tapahtui isän tai muun miespuolisen henkilön valvonnassa. Juottivatko tyttäret isänsä kuten Lootin tyttäret tekivät, jotta saivat mahdollisuuden poistua kotitalouden piiristä ja lähteä jonnekin, missä sai tutustua uusiin tuotteisiin. Tämä tuntuu oudolta, sillä naimisiin mentiin nuorena ja muinaisissa yhteiskunnissa elettiin niin lähekkäin, että tällaista ei voinut tapahtua. Silmiä oli liikaa ympärillä. Tosin myös miehet olivat saaneet Asaelilta opetusta aseiden valmistuksessa.

Keitä olivat nämä nuoret naiset, joita Asael opetti kaunistautumaan? Valvojaenkeliä kirjan teksti ei auta lukijaa yhtään enempää, kuin toteamalla, että he olivat ihmisten kauniita tyttäriä. Tosin siinä ei sanota, mistä he ovat kotoisin ja

mikä asema heillä oli kotitaloudessa. He saattoivat olla esimerkiksi vieraasta kulttuurista orjiksi otettuja. Tosin olisivatko he silloin olleet koskemattomia, sillä omistajalla oli tuolloin nautintaoikeus omistamiinsa naispuolisiin kotitalouden jäseniin. Ainoastaan läheinen sukulaisuussuhde esti sen. Vieraasta kulttuurista ei saanut tuohon aikaan ottaa puolisoa, sillä he toivat mukanaan omat palvontamenonsa, jotka saattoivat olla seksuaalisesti viritettyjä.

Valvojaenkelit, nuo mahtavat taivaan hovin jäsenet eivät tyytyneet oloihinsa taivaassa, vaan tekivät kapinan. Helppoa se ei varmaankaan ollut, sillä 200 hengen joukko piti koota ja valat vannoa kirouksineen. Mutta himo oli kova, kun he näkivät nämä nuoret naiset. Naiset olivat koristautuneet ja kaunistaneet itsensä Asaelin neuvoin ja tuottein. Valvojaenkelit toimivat kuten antiikin ajan myyttiset sankarit. He tulivat ja ottivat. Lukijalle ei tosin kerrota suoraan mitä tehtiin. Kiertoilmaukset seksuaalisille toiminnoille olivat noina aikoina yleisiä teksteissä, niin Raamatussakin. Tosin kaikille toiminnoille ei ollut tarkkaa sanastoa, vaikka kaikkia toimintoja harrastettiin, kuten Levituksen lakiteksteistä voi lukea kieltojen ja käskyjen muodossa. Laulujen laulun teksti antaa myös hyvän käsityksen sen ajan rakkauden iloista.

Valvojaenkelit valitsivat naiset ennen ottamista. Tämä oli hyvin patriarkaalinen asenne ja naisella ei ollut siihen mitään sanomista. Naisella ei olisi voinutkaan olla sanomista tulevasta miehestään. Perheenpää teki kotitaloudessa päätökset tyttären antamisesta miehelle. Joten tässä kohdin Valvojaenkeliä kirjan kertomusta täytyy pysähtyä ja katsoa mistä on kysymys. Kertomuksessa ei puhuta tyttären isästä tai muusta holhoojasta, ei puhuta morsiusrahasta eikä isä anna tytärtä Valvojaenkelille. Tässä ei tapahdu Vanhan testamentin kertomusten mukaista parisuhteen solmimista eli liittoa kahden kotitalouden välillä. Valvojaenkelit jopa päättivät ennen taivaasta laskeutumistaan, että tekevät naisten kanssa lapsia. Vaikka teksti on luultavammin kirjoitettu helleenisellä ajalla, niin parisuhteen liiton solmimisessa ei ollut tapahtunut mitään sellaista muutosta, joka olisi oikeuttanut tällaiseen toimintaan kuin mitä Valvojaenkelit tekivät.

Mitä tässä mahdollisesti tapahtui? Tapahtuiko tässä joukkoraiskaus vai olivatko naiset jopa porttoja. Jos nämä naiset, nuoria tai ei, olisivat olleet porttoja eli ammatinharjoittajia, niin he eivät olisi olleet koskemattomia, joten tekstin antama ajatus nuoresta työstä alkuoletuksena kumoutuisi. Jos kysymys olisi ollut raiskaus, niin tällöin olisi loukattu kotitalouksien rajoja ja tekstissä olisi pitänyt tulla se ilmi. Tosin Asael oli opettanut jo aikaisemmin ihmisten tyttärille

kauneudenhoidon salat, ja miehille Asael oli opettanut aseiden valmistusta ja kaikesta tästä opetuksesta ihmiset turmeltuivat. Turmeltuneet ihmiset toimivat toisin, kuin viattomat ja mistään tietämättömät ihmiset!

Nyt ollaan siinä kohdin, että nämä kaksisataa uljasta Valvojaenkeliä on löytänyt itselleen nuoren naisen ja aloittavat heidän kanssaan seksuaalisen elämän yhtyen heihin. Tätä tehdessään nämä Valvojaenkelit saastuttavat itsensä, sillä taivaan olennoille ei kuulunut maalliset ilot. Tämä ei vielä riitä, vaan lisäksi he opettavat kumppaneilleen taivaan tietopankkiin kuuluvia salaisia asioita. Myöhemmin kerrotaan vielä mitä kaikkea he paljastivat näistä taivaaseen kuuluneista salaisuuksista muillekin ihmisille. Näin ihmiset ja heidän lapsensa oppivat käyttämään niitä ja turmeltuminen oli valmista. Ihmiset tuhoutuivat.

Sillä välin näiden Valvojaenkeliä ja ihmisten tyttärien lapsien jälkeläiset eli jättiläisten jälkeläiset olivat sekasikiöitä, jotka tekivät tuhojaan. Olin jo tulkitsemassa tässä työssäni näiden sekasikiöiden veren himoa ja juontia seksuaalisena toimintona, mutta kirjallisuus vakuutti minut siitä, ettei siitä ollut kysymys tai mahdollisesti Valvojaenkeliä kirjoittajat eivät ajatelleet sen olevan sitä. Voidaan todeta, että sukupuolta kuvaavissa teksteissä voi esiintyä usein metaforia, mutta tässä kohdin sitä ei voine vahvistaa.

Kertomuksen tunnuspiirteinä ovat haluaminen, synnyttäminen, vaimoksi ottaminen, tahrautuminen, joka käsittää myös naisten epäpuhtauden ja veren ja naisten makaamisen. Naisten opettaminen käyttämään esimerkiksi kosmetiikkaa on kirjoittajan tapa kuvata negatiivisia vaikutuksia. Kaikki osapuolet saavat lopulta omat tuomionsa ja ihmiskunta vapautuu ikeestä, vai vapautuiko?

Loppujen lopuksi tarinassa on ikiaikainen ajatus naisesta synnin tekijänä, vaikka nämä miehen muodon ottaneet enkelit olivat osasyllisiä tapahtuneeseen. Naisen rikkeitä ovat kaunistautuminen, vietteleminen ja seksuaalisuus, jolla hän saastuttaa miehen. Naisen sanotaan jopa muuttuvan kreikkalaisen taruston mukaiseksi seireeniksi. Tämä kuvastanee lopullisesti naisen viettelijättären roolia, joka ajaa miehet turmioon. Naisen osana kuului näiden kirjoitusten aikakausina olla hyvä neitseellinen tytär, jolle kotitalous valitsee puolison, hyvä ja ahkera puoliso, joka ei turhaan ole kauneuden perään. Hän hoitaa kotitalouden työt ja synnyttää lapset. Hän on kuuliainen miehelleen.

Mies vietellään kertomuksessa ja hän ei voi toimia miehenä, joka on määrää mitä tehdään. Tekeekö hän siinä aviorikoksen tai makaa porton kanssa, sitä ei kerrota, mutta jonkun suuren synnin hän tekee, sillä miksi hän muuten saastuisi

naisesta. Tämä naisesta saastuminen kuvaa koko kertomuksen rakennetta, sillä sitä pyöritetään useassa kohdassa.

Lopuksi teen yhteenvedon tutkimusaiheeni kysymykseen. Mikä vaikutus oli ihmisten tyttärien kauneudella jumalien poikien/valvojaenkeliä kanssa tapahtuneeseen seksuaaliseen kanssakäymiseen ja oliko tapahtuma avioliitto vai mikä suhde? Itse olen ottanut tekstin tekstinä ja näin ollen en ole ajatellut erinäisiä kohtia metaforisina. Tekstissä, kun sitä lukee kirjaimellisesti, annetaan selvästi kuvaus olennoista, jotka ovat ottaneet miehen ruumiin päästäkseen sukupuolintuntojen maailmaan. Naiset puolestaan päättivät saada nämä miehet itselleen, joko kokemattomuuttaan tai tietoisesti he tekivät kaikkensa ulkomuotonsa suhteen, että heidät huomattaisiin. Tässä tapahtumassa kohtasivat miesten patriarkaalinen miehisuus ja naisten kauneus ja kyky vietellä. Tästä ei voinut olla seurauksena muuta kuin seksuaalinen kanssakäyminen. Teksti ei kuitenkaan anna lopullista viitettä siihen, minkälainen suhde oli, joten joudun kaikesta epätieteellisistä kuvitelmistani huolimatta tyytymään siihen, mitä teksti kertoo tai jättää kertomatta. Normaali avioliitto se ei voinut olla, sillä Jumala ei hyväksynyt heidän suhdettaan naisiin.

Loppujen lopuksi, kun syyt kerrotaan tuomioon, niin vaikka nainen olisi turmiollinen ja kaunis viettelijätär, niin rivien välistä voisi lukea seuraavaa: miehen tulee pidättäytyä juoksemasta naisesta naiseen ja hänen tulee olla uskollinen puolisolleen. ”Siksi minä annoin heille naiset, jotta he voivat jakaa naisiin siemenen ja siittää lapsia”.

Lähde- ja kirjallisuusluettelo

Lähteet ja apuneuvot

Biblia Hebraica Stuttgartensia

- *Biblia Hebraica Stuttgartensia*. Ediderunt K. Elliger et W. Rudolph et al. Editio funditus renovata. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft 1997.

Kirkkoraamattu 1992

- Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos.

Liljeqvist, Matti

- Uuden testamentin sanakirja kreikka–suomi. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab. 2007.

Liljeqvist, Matti

- 2010 Vanhan testamentin heprean ja aramean sanakirja. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Kirjallisuus

Bachmann, Veronika

- 2009 Die Welt im Ausnahmezustand; eine Untersuchung zu Aussagehalt und Theologie des Wächterbuches (1 Hen 1–36). Berlin: de Gruyter.

Bartelmus, Rüdiger

- 1979 Heroentum in Israel und seiner Umwelt. Eine traditionsgeschichtliche Untersuchung zu Gen. 6, 1–4 und verwandten Texten im Alten Testament und der altorientalischen Literatur. Zürich: Theologischer Verlag Zürich.

Benno, Jacob

- 2000 Das Buch Genesis/Benno Jacob; Herausgegeben in Zusammenarbeit mit dem Leo Beck Institut. Stuttgart: Calwer.

Berqvist Jon L.

- 2002 Controlling Corporeality: The Body and the Household in Ancient Israel. New Jersey: Rutgers University Press.

Bird, Phyllis A.

- 1997 Missing Persons and Mistaken Identities. Minneapolis: Fortress Press.

Blenkinsopp, Joseph

- 1997 The Family in First Temple Israel. Families in Ancient Israel. Edited by Leo G. Perdue et al. The Family, Religion, and Culture. Westminster: John Knox. 60.

- Carr, David & Conway, Colleen M.
 2008 Constructions of Gender and “Bodies”. *Sacred Marriages: The Divine-Human Sexual Metaphor from Summer to Early Christianity/* edited by Martti Nissinen and Risto Uro. Winona Lake: Eisenbrauns. 281–282.
- Collins, John. J.
 1997 Marriage, Divorce, and Family in Second Temple Judaism. *Families in Ancient Israel*. Edited by Leo G. Perdue et al. *The Family, Religion and Culture*. Westminster: John Knox. 104–108, 136–140.
 2008 The Sons of God and the Daughters of Men. *Sacred Marriages: The Divine-Human Sexual Metaphor from Summer to Early Christianity/* edited by Martti Nissinen and Risto Uro. Winona Lake: Eisenbrauns. 260–262.
- French, Marilyn
 1986 Vallan tuolla puolen. *Alkuperäisteos: Beyond Power – On Women, Men and Morals (1985)*. Espoo: Amer-yhtymä.
- Foucault, Michel
 2010 Seksuaalisuuden historia. *Alkuperäisteos: Histoire de la sexualité 1–3 (1976, 1984)*. Suomentanut Kaisa Sivenius. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- Hagedorn, Anselm C.
 2004 Between Moses and Plato: Individual and Society in Deuteronomy and Ancient Greek Law. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Hanson, Paul D.
 1977 Rebellion in Heaven, Azazel, and Euhemeristic Heroes in 1 Enoch 6–11. *Journal of Biblical Literature* 96. 215.
- Heger, Paul
 2014 Women in the Bible, Qumran and Early Rabbinic Literature. Their Status and Roles. Leiden: Brill.
- Hunter, Richard
 2005 The Hesiodic Catalogue of Women. Cambridge: University Press.
- Kinnunen, Taina; Puuronen, Anne
 2006 Seksuaalinen ruumis: kulttuuritieteelliset lähestymistavat; Helsinki: Gaudeamus.
- Knibb, Michael A.
 1978 The Ethiopic book of Enoch: a new edition in the light of the Aramaic Dead Sea fragments. 1–2, 1: Text and apparatus; 2: Introduction, translation and commentary / by Michael A. Knib ; in consultation with Edward Ullendorf. Oxford : The Clarendon Press.
- Kvanvig, Helge S.
 2005 Jubilees – Read as a Narrative. – Enoch and Qumran origins: new light on a forgotten connection edited by Gabriele Boccaccini; associate editors, J. Harold Ellens and James Waddell with the collaboration of Ronald Ruark, Jason von Ehrenkrook, and Aaron Brunel. Grand Rapids:

Eerdmans Publishing.76–77.

Krüger, Thorsten

2005 Die Liebesverhältnisse der olympischen Götter mit sterblichen Frauen. Strukturanalyse und Interpretation. Diss. Hamburg. Hamburg: Lit Verlag.

Laqueur, Thomas

1990 Making Sex. Body and Gender from Greeks to Freud. Cambridge: Harvard University Press.

Loader, William

2007 Enoch, Levi and Jubilees on Sexuality. Grand Rapids: Eerdmans Publishing .

2009 The Dead Sea Scrolls on sexuality: attitudes towards sexuality in sectarian and related literature at Qumran. Grand Rapids: Eerdmans Publishing.

2013 Making Sense of Sex: Attitudes towards Sexuality in Early Jewish and Christian Literary. Grand Rapids: Eerdmans Publishing.

Marwick, Arthur

2004 A History of Human Beauty. Lancaster: Carnegie Publishing.

Meyers, Carol L.

2013 Rediscovering Eve: Ancient Israelite Women in Context. New York: Oxford University Press.

Millbank, John

2003 Modernity and the Absence of Beauty. – Beauty and the Soul; Theological Perspectives on God and Beauty. John Millbank, Graham Ward, Edith Wyschogrod. Harrisburg: Trinity Press International. 1–2.

Moore, Thomas

1998 The Soul of Sex; Cultivating Life as an Act of Love. New York: HarperCollins Publisher.

Nickelsburg, George W. E.

2001 1 Enoch 1: a commentary on the book 1 Enoch, chapters 1–36, 81–108. Minneapolis: Fortress Press.

Nissinen, Martti

2008 Song of Songs and Sacred Marriage. – Sacred Marriages: the divine-human sexual metaphor from Summer to early Christianity/ edited by Martti Nissinen and Risto Uro. Wimona Lake: Eisenbrauns. 201–202,

2013 Perhe- ja sukupuolisuhteiden hierarkia Raamatun teksteissä. – Johdatus sosiaaliteolliseen raamatuntutkimukseen. Toim. Petri Luomanen,

Jutta Jokiranta & Outi Lehtipuu. Suomen eksegeettisen seuran julkaisu;
105. Helsinki: Suomen Eksegeettinen Seura. 191–200.

Noth, Martin

1974 Biblischer Kommentar : Altes Testament. 1.1, Genesis 1–11 / begr. von
Martin Noth ; hrsg. von Siegfried Herrmann und Hans Walter Wolff ;
Claus Westermann. Neukirchen-Vluyn : Neukirchener Verlag.

Passaro, Angelo

2013 Family and Kinship in the Deuterocanonical and Cognate Literature.
Berlin: De Gruyter.

Perdue, Leo G..

1997 The Israelite and Early Jewish Family. — Families in Ancient Israel.
Edited by Leo G. Perdue et al. The Family, Religion and
Culture. Louisville: Westminster John Knox. 180–184.

Pesonen, Anni & Valkama, Kirsi

2010 Arkielämä Raamatun aikaan. Juudan kylistä roomalaisiin kaupunkeihin.
Helsinki: Kirjapaja.

Pajunen, Nea

2015 Kuolleen meren kadonnut kansa: Qumranin kirjoituksia. Sollamo, Raija
& Mika Pajunen (toim.). Helsinki: Gaudeamus. 228.

Ratinen, Teemu

2015 Synnistä Jumalan lahjaksi. Helsinki: Kirjapaja.

Rosenzweig, Rachel

2004 Worshipping Aphrodite. Art and Cult in Classical Athens. University of
Michigan.

Silverman, Jason M.

2012 Persepolis and Jerusalem. Iranian Influence on the Apocalyptic
Hermeneutic. New York: Bloomsbury.

Stuckenbruck, Loren T .

2014 The Myth of Rebellious Angels: Studies in Second Temple Judaism and
New Testament Texts. Tübingen: Mohr Siebeck.

Uro, Risto

2013 Perhe- ja sukupuolisuhteiden hierarkia Raamatun teksteissä. Johdatus
sosiaalitieteelliseen raamatuntutkimukseen. Toim. Petri Luomanen,
Jutta Jokiranta & Outi Lehtipuu. Suomen eksegeettisen seuran julkaisu;
105. Helsinki: Suomen Eksegeettinen Seura. 135.

Weissenberg, Hanne von

2016 Enkelit ja demonit. – Raamattu ja Magia. Toim. Kirsi Valkama, Hanne
von Weissenberg & Nina Nikki. Suomen eksegeettisen seuran julkaisu;
110. Helsinki: Suomen Eksegeettinen Seura. 174–175.

- Westerbrook, Raymond & Wells, Bruce
2009 Everyday Law in Biblical Israel. An Introduction. Louisville:
 Westminster John Knox Press.
- Westermann, Claus
1972 Genesis 1–11, Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- Wright, Archie T.
2005 The Origin of Evil Spirits. Wissenschaftliche Untersuchungen zum
 Neuen Testament 2. Reihe 198. Tübingen: Mohr Siebeck.
- Wolf, Naomi
1996 Kauneuden myytti. Alkuperäisteos: The Beauty Myth (1991).
 Suomentanut Helene Bützow. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Wyschogrod, Edith
2003 Between Swooners and Cynics. –The Art of Envisioning God, Beauty
 and the Soul. Theological Perspectives on God and Beauty. John
 Millbank, Graham Ward, Edith Wyschogrod. Harrisburg: Trinity Press
 International. 66.